

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Faktory ovlivňující kariérové rozhodování žáků devátých ročníků

základní školy

Bakalářská práce

Autor: Václav Páleník
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství praktického vyučování
Vedoucí práce: doc. PhDr. PaedDr. Kamil Janiš, CSc.
Oponent práce: Mgr. Radka Skorunková, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Václav Páleník

Studium: P21K0312

Studijní program: B0114A300063 Učitelství praktického vyučování

Studijní obor: Učitelství praktického vyučování

Název bakalářské práce: **Faktory ovlivňující kariérové rozhodování žáků devátých ročníků základní školy**

Název bakalářské Práce AJ: Factors influencing the career decision-making of ninth grade elementary school students

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá faktory ovlivňující kariérové rozhodování žáků posledních ročníků základní školy. Součástí praktické části bude realizované šetření, které bude sledovat zmiňované faktory ovlivňující volbu budoucího povolání. Cílem bakalářské práce je zjistit, jaké faktory mají největší vliv pro výběr konkrétní školy. Získané informace z šetření budou poskytnuty managementu školy a výchovnému poradci.

BABANOVÁ, Anna, Jitka HAUSENBLASOVÁ, Jitka KOLÁŘOVÁ, Tereza FOUSEK KROBOVÁ a Irena SMETÁČKOVÁ. *Volba povolání bez předsudků: metodika projektového dne pro základní školy*. V Praze: Gender Studies, 2014. ISBN 978-80-86520-48-3.

ČAKRT, Michal. *Typologie osobnosti: volba povolání, kariéra a profesní úspěch*. Praha: Management Press, 2010. ISBN 978-80-7261-220-8.

HLAĎO, Petr. *Profesní orientace adolescentů: poznatky z teorií a výzkumů*. Brno: Konvoj, 2012. Monografie (Konvoj). ISBN 978-807-3021-641.

JARKOVSKÁ, Lucie, Kateřina LIŠKOVÁ a Iva ŠMÍDOVÁ. *S genderem na trh: rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-030-8.

KREJČOVÁ, Lenka. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3474-3.

MCDOWELL, Josh a Bob HOSTETLER. *Poradenství dospívajícím: snadno srozumitelný a moderní zdroj pomoci k padesáti hlavním problémům, jimž v současnosti čelí mladí lidé*. Praha: Návrat domů, 2013. ISBN 978-80-7255-282-5.

PÝCHOVÁ, Silvie, Helena KOŠŤÁLOVÁ, Petra DRAHOŇOVSKÁ a Dorota MADZIOVÁ. *Kariérové poradenství na každý pád*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Řízení školy (Wolters Kluwer). ISBN 978-80-7598-604-7.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3133-9.

SVOBODA, Mojmir, Dana KREJČÍŘOVÁ a Marie VÁGNEROVÁ. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0899-0.

SVOBODOVÁ, Dagmar. *Profesní poradenství: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80247-5092-7.

Zadávací pracoviště: Katedra pedagogiky a psychologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. PaedDr. Kamil Janiš, CSc.

Oponent: Mgr. Radka Skorunková, Ph.D.

Datum zadání práce: 5.1.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením svého vedoucího práce samostatně a uvedl jsem všechny prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 2.5.2024

Anotace

PÁLENÍK, Václav. *Faktory ovlivňující kariérové rozhodování žáků devátých ročníků základní školy*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2024. 64 s.

Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá faktory ovlivňující kariérové rozhodování žáků posledních ročníků základní školy. Součástí praktické části bude realizované šetření, které bude sledovat zmiňované faktory ovlivňující volbu budoucího povolání. Cílem bakalářské práce je zjistit, jaké faktory mají největší vliv pro výběr konkrétní školy. Získané informace z šetření budou poskytnuty managementu školy a výchovnému poradci.

Klíčová slova: ovlivňující faktory, kariérové rozhodování, poradenství, pubescence, žák

Annotation

PÁLENÍK, Václav. *Factors influencing the career decision-making of ninth grade elementary school students*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2024.

64 pp. Bachelor thesis.

The bachelor's thesis deals with the factors influencing the career decision-making of students in the last years of elementary school. Part of the practical part will be an investigation that will monitor the mentioned factors influencing the choice of future profession. The aim of the bachelor's thesis is to find out which factors have the greatest influence on the choice of a specific school. The information obtained from the investigation will be provided to the school management and the guidance counselor.

Keywords: influencing factors, career decision-making, counselling, pubescence, pupil

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Obsah

Úvod.....	10
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Volba povolání	11
2 Období dospívání a pubescence	15
3 Faktory ovlivňující volbu povolání	17
3.1 Vnější faktory	17
3.2 Vnitřní faktory	22
3.3 Další faktory	27
4 Poradenské služby pro volbu povolání	28
PRAKTICKÁ ČÁST	33
5 Realizované šetření	33
5.1 Vymezení problému, stanovení cíle šetření a formulace kvalifikovaných předpokladů	33
5.2 Výběr nástroje k sběru dat, charakteristika vzorku a postup při sběru dat.....	34
6 Výsledky dotazníkového šetření	36
Ověření kvalifikovaných předpokladů	55
Resumé	56
Závěr	58
Seznam použité literatury:	59
Ostatní zdroje	61
Seznam grafů	62
Seznam příloh	63

Úvod

Rozhodnutí o volbě povolání ve značné míře ovlivní nejen profesní život člověka, ale může mít i dlouhodobé dopady na jeho celkový život. Proto je volba povolání jedním z nejdůležitějších kroků člověka. Před touto volbou se ocitl každý z nás.

Volba povolání v posledním ročníku základní školy je důležitá právě z důvodu jejího prvenství. Člověk se zvoleného povolání v životě nemusí striktně držet, jak tomu bylo dříve. V současnosti se nabízí žákům více možností, jakou profesní či studijní cestou se vydají. Tato volba má však zásadní vliv na cestu životem. Volba povolání se v průběhu let může změnit tím, že člověk zjistí, jakým profesním směrem se bude jeho život ubírat. Změna profesní orientace však skýtá vynaložení nemalého úsilí, které má neblahé účinky na jedince po psychické i fyzické stránce.

V bakalářské práci je důležité nastínění problematiky volby povolání u žáků devátých tříd základní školy a faktorů, které volbu povolání ovlivňují. Pro žáky to není lehká situace. Ocitají se před širokou škálou výběru povolání, kterými se mohou zabývat. Někteří žáci jsou již pevně rozhodnutí, kam bude jejich kariérní život směřovat, někteří žáci si však nejsou jisti svou volbou nebo chtějí pro svou volbu znát cizí názor.

Teoretická část bakalářské práce vymezuje pojmy volby povolání, s tím související vývojové období žáka, který se před prvním kariérním rozhodováním ocitá. Bakalářská práce se dále zabývá důležitými faktory, jež mají významný vliv na volbu povolání žáků devátých ročníků základní školy. V práci je zmíněn souhrnný přehled poradenských služeb pro volbu povolání, které mohou žáci posledních ročníků základní školy využít.

Obsahem praktické části bakalářské práce je výzkum zrealizovaný pomocí dotazníku. Výzkum jsem provedl na základní škole Bratranců Veverkových v Pardubicích ve třech devátých třídách. Výzkum proběhl ve školním roce 2023/2024. Cílem výzkumu je stanovit nejčastější faktory, které žáky ovlivňují při jejich volbě povolání.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Volba povolání

V první části věnované volbě povolání je důležité obeznámit se s následujícími termíny:

Vymezení termínů

- **Povolání** – dle Svobodové (2015, str. 31) se jedná o „*Psychologické pojetí práce.*“ Jde o konkrétní činnost jedince, který vykonává s dovedností svou vlastní pracovní činnost.
- **Zaměstnání** – „*Jde o konkrétní, soustavně prováděnou činnost, která je ohodnocena mzdou (hmotnou nebo finanční).*“ (Svobodová, 2015, str. 36).
- **Kariéra** – Jak praví Procházka (2014, str. 103), tak kariéru definuje jako „*sled prací, pozic a zaměstnání, které lidé zastávají v průběhu svého života.*“
- **Profese** – Jedná se o pracovní činnost, která vyplývá z konkrétního školského vzdělání jedince k výkonu určitého pracovního zaměření (Svobodová, 2015).

Rozhodování o volbě profesní dráhy

Rozhodnutí o směru budoucí profesní dráhy je podstatná událost každého jedince. S takovým rozhodnutím se potýkají jako první žáci posledních ročníků základní školy. Právě jim se otevírá široká škála profesí a dalšího vzdělávání. Jisté odlišnosti shledáváme u žáků pátých ročníků základní školy, jež se přihlásili ke studiu na víceleté gymnázium. Tito žáci se setkají s totožnou situací při zakončování studia na víceletém gymnáziu, kde rozhodují o svém následujícím terciálním vzdělávání. Rozhodování o směru své budoucí profesní dráhy nebývá jednoduché, protože ve značné míře žáci základních škol provedou lehkovážné rozhodnutí bez toho, aniž by svou volbu povolání prokonzultovali se zkušenější osobou či osobou kvalifikovanou v kariérním poradenství. Pro volbu své následující vzdělávací dráhy, která by je doprovázela po zbytek jejich profesního života, nejsou dostatečně zralí. Je to důležitá volba, nicméně se nejedná o volbu definitivní. Změna původního rozhodnutí o profesní dráze možná je, leč tato změna vyžaduje notné úsilí (Hlad' o a Drahoňovská, 2012).

Dle Procházky (2016) se vztah k práci, povolání a volbě povolání formuje v raném dětství a je třeba se na něj dívat jako na interakci genetické výbavy a podmínek prostředí. V tomto procesu formování se aktivně vyvíjí struktura osobnosti se svými kognitivně-emocionálními potenciály, zkušenostmi a preferencemi. Struktura osobnosti rozlišuje dvě motivační tendence jedince, z nichž plyne předběžný profesní zájem nebo volba varianty dalšího studia či profesní přípravy:

- Z emocionální potřeby, zájmů a přání jedince
- Z racionální úvahy o možnostech a omezeních jedince

Předběžná volba dospívajících může být:

- Realistická
- Nadhodnocená
- Podhodnocená

Volba povolání je až do počátku puberty (kolem 11. roku života) předmětem fantazie a hry a neváže se na konkrétní schopnosti jedince ani pracovní požadavky. Na počátku puberty si jedinec začne uvědomovat své schopnosti a ty postupně se svými přáními ohledně vysněného povolání porovnává s reálnými možnostmi. Zde by měl vzít v potaz také svůj školní prospěch, podmínky pro úspěšné přijetí na školu nebo do učebního oboru a konkrétní oborové pracovní činnosti. Ve spojitosti se samotnou volbou povolání začne intenzivněji sledovat osoby vykonávající jeho budoucí profesi, které považuje za svůj pracovní vzor (Hlad'o, 2014).

Kam po základní škole

Jestliže má žák učinit relativně správnou a zodpovědnou volbu povolání, měl by posoudit řadu faktorů. Mezi tyto faktory patří:

- Pracovní činnosti
- Pracovní prostředky
- Pracovní prostředí a jeho vlivy
- Osobní předpoklady
- Zdravotní a tělesný stav

Dle Hlad'a (2014, str. 4) by žák měl mezi výše zmíněnými faktory najít soulad, aby se vyvaroval nesprávné volbě povolání a případným budoucím komplikacím se změnou oboru či školy. Důležitý soulad by měl nastat primárně s jeho zájmy a vlastnostmi, poté se zdravotním stavem, pracovními činnostmi, pracovními prostředky, pracovním prostředím a jeho vlivy. Jedná se o „*soulad individuálních zájmů, schopností, dovedností, vlastností a předpokladů pro výkon určitého povolání s obsahem a požadavky daného povolání, též s požadavky sféry vzdělávání v daném oboru.*“

Jedinec se dle svých schopností řídí také způsobem zakončení dalšího studia, který stanovuje Školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb., § 72 o způsobech ukončování středního vzdělávání), a to zakončení v podobě učňovských závěrečných zkoušek s výučním listem, nebo zakončením maturitní zkouškou. Učňovské obory mají obecně délku studia tři roky, maturitní obory jsou v délce trvání studia čtyři roky, včetně čtyřletého studia na gymnáziu. Na čtyřleté gymnázium se žáci hlásí také na konci devátého ročníku základní školy. Specifickou délku studia mají víceletá gymnázia, kde je délka studia osm let, a konzervatoř. Na konzervatoři je délka studia pět let a je završena absolutoriem, jak stanovuje Školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb., § 58 stupně středního vzdělávání).

Vývojová stádia při volbě povolání

Hlad'o a Drahoňovská (2012) uvádějí, že volba povolání dle Ginzberga (1951) a jeho kolektivu je proces vývoje trvajícím od předpubertálního období až po ranou dospělost (přibližně do dvaceti let věku jedince). Jde tedy o proces dlouhodobějšího charakteru související s biologickým věkem jedince, nikoli o proces jednorázový. Vývojový proces volby povolání můžeme rozdělit na tři stádia orientována dle věku jedince:

- **Období fantazijní volby** – v období trvajícím od raného dětství do 11 let života jedince převládají představy o povolání ve vlastní fantazii, kde si dítě na základě vlastních potřeb a rozličných impulsů ve formě hry představuje povolání, které by chtělo vykonávat. Svou představu o povolání si utváří bez znalostí svých dispozic a dovedností, které jsou k výkonu konkrétního povolání potřebné. Dítě je přesvědčeno, že mu nic nebrání k výkonu jakékoli povolání. V období fantazijní volby si jedinci nevnímají svých schopností, dostatečně nevnímají časovou perspektivu a realitu.

- **Období pokusné volby** – v období trvajícím přibližně od 11 do 17 let věku života jedinec začíná objevovat své schopnosti a dovednosti potřebné pro realizaci výkonu profese. Důležité je rovněž sebehodnocení, které se vyvíjí společně se sebepoznáváním. Jedinec se rozhoduje na základě subjektivních požadavků a faktorů, které jsou odstupňovány věkovými segmenty – zájmy (11.–12. rok), osobnostní předpoklady pro výkon povolání (13.–14. rok) a hodnoty (15.–16. rok).
- **Období realistické volby** – konečné stádium volby povolání jedince od 17 let po ranou dospělost (přibližně až po 30. rok života jedince). Zde je jedinec již schopen zhodnotit své dispozice, jako jsou zájmy, schopnosti a hodnoty potřebné pro výkon konkrétního povolání. Do vyhodnocení subjektivních faktorů zahrne také faktory objektivní, kde by měl mezi nimi ve značné míře nastat soulad.

V procesu volby povolání rozeznáváme dle Procházky (2016) dva druhy volby. Jedná se o **volbu směrovou** probíhající na konci základní školy, a **volbu zpřesňující** po ukončení profesní přípravy.

Období realistické volby Ginzberg (1951), na nějž se odkazuje Hlad'o (2008), rozděluje na tři stádia:

- **Explorace** – kritické posuzování faktorů
- **Krystalizace** – realizace volby povolání
- **Zpřesňování** – dosažení vzdělávacích zkušeností

Důležitou myšlenkou Ginzbergovy teorie je také skutečnost, že volba povolání je výsledkem určitých ústupků, které jedinec učiní. Jedná se hlavně o ústupky mezi zájmy, osobními hodnotami, schopnostmi, cíli a vnějšími podmínkami světa práce. Vývojové procesy volby povolání mají na samotnou volbu povolání zásadní vliv (Hlad'o, 2008).

2 Období dospívání a pubescence

Období dospívání se označuje jako přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí, která trvá přibližně od 10 do 20 let. Dobu dospívání chápeme jako hledání vlastní identity jedince, boj s pochybnostmi o sobě samém a sváděný boj s nejistotou. Ve značné míře dochází u jedince k určité individualizaci, usiluje o vlastní osamostatnění. Dospívající směřují k co nejrychlejšímu oproštění od dětských znaků a sociální závislosti. Snaží se získat co nejdříve větší práva a svobody, na druhou stranu povinnosti dospělých a s nimi související zodpovědnost přijmou s velkou mírou neochoty. V období dospívání má velký význam přesvědčení dospívajícího jedince o vlastních schopnostech a sebejistota (Vágnerová, 2012).

Období dospívání se odborníky dělí na dvě fáze, která na sebe navzájem navazují. Za nejdynamičtější a nejkritičtější období života člověka se označuje raná adolescence, známější pod termínem pubescence. Pubescenci lze rozlišit na dvě stadia, a to stadium prepuberty trvající přibližně od 11. do 13. roku života a stadium vlastní puberty, kterou odborníci datují přibližně od 13. až do 15. roku života jedince (Novotná et al., 2012).

Druhá fáze, pozdní adolescence, zahrnuje následujících pět let života s určitou individuální odchylkou trvající přibližně od 15 do 20 let (Vágnerová, 2012).

S nástupem pubescence dosahuje jedinec tělesného a pohlavního dozrání, což je nejnápadnější znak pubescence. V jejím průběhu jedinci dosahují reprodukční schopnosti a v souvislosti s tělesným dozráním se jejich vzhled mění. Tělesné zrání se stane důležitým podnětem ke změně sebepojetí i chování okolí. Tím rozumíme zvýšenou péči obou zástupců pohlaví o svou podobu. Dívky mají tendence upravovat svou vizáž, líbit se, chlapci oproti tomu kladou důraz na tělesnou statnost a růst muskularity (Vágnerová, 2012).

V dospívání dochází také k hormonálním změnám. Vyznačují se emoční nestabilitou, podrážděností a náchylností k přecitlivělým reakcím na všední podněty. Emoční reakce jedinců jsou v období pubescence méně přiměřené. Navýšené sebeuvědomování, nejistota a hromadění kritických reakcí ostatních lidí podněcuje k hojnému prohloubení negativních emocí a afektivnímu rozladění. Může dojít k celkovému negativismu vůči všemu a všem, včetně k sobě samému. U dospívajícího jedince se snadno nejistota změní v úzkost, dostavuje se větší prožívání smutku a také znechucení. Vývoj intelektu dospívajících se blíží k maximu. Myšlení se stává pružné a tvořivé. Ve stadiu pubescence se myšlení vyznačuje také svou důsledností a systematickostí, kde se berou na zřetel možné důsledky (Vágnerová, 2012).

Vágnerová (2012, str. 379–380) uvádí výrok o novém způsobu myšlení dospívajících, kde se dospívající jedinci ve svých úvahách zaměřují na různé varianty a možnosti. „*Jde o přesah poznávání do oblasti, kterou nelze přímo pozorovat a se kterou nemá daný jedinec žádné zkušenosti. Dospívající začíná přemýšlet a uvažovat, jaký by mohl být svět, v jejich případě měl být.*“

Nový způsob myšlení se promítne do hodnocení světa i kritického posuzování sebe sama. Piaget, na něž se odkazuje Vágnerová (2012), uvedl pro toto období název stádium formálních logických operací. Formální logické operace označujeme také jako hypoteticko-deduktivní myšlení.

Dospívající začínají uvažovat hypoteticky o různých možnostech. V jejich zájmu jsou i ty, jenž mají malou pravděpodobnost až nereálnost provedení. V souvislosti s hypotetickým uvažováním se dospívajícím jedincům vyvíjí abstraktní uvažování. Předmětem abstraktního uvažování může být prakticky cokoli, ať už jde o konkrétní pojmy nebo nic určitého neoznačující abstraktní znaky. Jako příklad můžeme uvést matematiku, kde přirozená čísla nahrazují jiné znaky (Vágnerová, 2012).

Na abstraktní úrovni se rozvíjí i myšlení induktivní. Rozumíme tím dovednost dospívajícího zobecňovat své poznatky, svede vymežit nadřazenou kategorii i pro tak abstraktně vymezené dvojice, jako jsou dva obecné pojmy nebo dvě čísla, například čísla 49 a 121 nebo pojmy chvála a trest. Způsob řešení se liší různou kvalitou, u každého jedince může mít i různorodou míru abstrakce (Vágnerová, 2012).

V období pubescence je ukončení povinné školní docházky (obecně v 15 letech) jedním z důležitých mezníků jedince, kde dochází k rozlišení následného profesního směřování, které má značný vliv na budoucí sociální postavení jedince (Vágnerová, 2012).

3 Faktory ovlivňující volbu povolání

Faktory ovlivňující volbu povolání u žáků 9. tříd základní školy můžeme obecně rozdělit na vnitřní a vnější. V podrobnějším rozdělení faktorů se můžeme setkat s faktory pozitivními (zájem o obor a získání konkrétní kvalifikace pro výkon povolání) a limitujícími (nepřijetí na vysněný obor, nedostačující studijní výsledky na základní škole). Významnou roli zde také hrají různé formy zdravotního postižení, které volbu povolání podstatně zužují. Zaměříme se hlavně na faktory vnější, vnitřní a ostatní faktory ovlivňující volbu povolání. (Vágnerová, 2012).

3.1 Vnější faktory

Vnější faktory na žáka působí z vnějšího prostředí. Spadají sem různé instituce a osoby, které mají na žáka zásadní vliv při prvotní volbě povolání.

Rodina

Rodina se označuje za nejvýznamnější faktor, který má zásadní vliv na psychický vývoj jedince. Následná volba povolání jedince z části odráží rodinné obrazce, které má dospívající jedinec odpozorované (Vágnerová, 2012).

Rodina je základní sociální skupina patřící do kategorie mikrosystému. Mikrosystém představují lidé, s nimiž se dítě nachází v osobním vztahu. Všichni členové rodiny mají na sebe vzájemné působení. Rodina přizpůsobuje základní postoje dítěte k míře jeho otevřenosti, důvěry a pohledu na svět. Vlastnosti rodičů jsou velice podobné těm, jako mají jejich děti. Proto záleží na schopnostech rodičů a jejich způsobu výchovy potomka. Co však sami rodiče neovládají či neuznávají, své děti nenaučí. V Rodinném prostředí se cíleně posilují a rozvíjejí kompetence, které rodina shledává za důležité. Naopak ty bezvýznamné se nerozvíjí (Vágnerová, 2012).

Rodiče, kteří se zajímají o vzdělávání svého potomka, mu dávají najevo význam jeho školního prospěchu a význam jemu jako osobě. Zájem rodičů se mimo jiné projeví i nabídnutím pomoci při domácí přípravě na vyučování jejich potomka. Jak praví Fontana (2014, str. 222–223):

„Dobře fungující rodiče podporují práci školy a ztotožňují se s jejími kritérii a hodnotami. Znají učitele svého dítěte a bývají připraveni obracet se k nim o radu.“

Otevřená komunikace v rodině a aktivní zapojení rodičů v životě dětí má pozitivní dopad na kariérový rozvoj adolescentů, stejně jako rozvíjení jejich samostatnosti, zodpovědnosti a poskytování příznačných kariérových rad. Rodiče figurují jako první pracovní vzory pro své potomky. Jejich prostřednictvím děti postupně objevují svět práce a co vše obnáší. To vše formuje jejich postoj k práci jako takové (Hlad'ová et al., 2020).

Při utváření sociálních vztahů jednotlivých dětí mají rodina a škola, jakožto společenské instituce, klíčovou roli. Jak praví Pipeková (2010, str. 51): *„Pro dítě je velice důležité, když vidí zájem rodičů o jeho vzdělání a vzdělávání. Dávají tím najevo, jaký význam přisuzují jeho dobrému školnímu prospěchu, a tím zároveň i jeho osobě.“*

Nedílnou součástí rodiny, v níž děti vyrůstají, jsou jejich sourozenci. Sourozenci mají značný vliv na zrání adolescentů a jejich socializaci, na které se aktivně podílejí. Sourozenci se stávají nejednou zprostředkovateli konfliktů s rodiči. Jestliže nepanuje mezi sourozenci velký věkový rozdíl, spadají do totožné vrstevnické skupiny. V tomto případě jsou příznačně obdobné až velmi shodné postoje vůči světu, jaké zastávají rodiče. Záleží na věku a pohlaví sourozenců, v jaké míře budou sdílet totožné názory. Pokud bude však mezi sourozenci věkový rozdíl příliš velký, tím budou jejich postoje a názory odlišnější. To vše platí také pro osobnostní odlišnosti (Vašutová a Panáček, 2013).

Kamarádi a vrstevníci

V období dospívání mají zásadní vliv na dospívajícího jedince jeho vrstevníci. S nimi může probírat každodenní problémy, se kterými se potýká jak sám dospívající, tak jeho vrstevníci. Svěřuje se jim se svými pocity, konzultuje své postoje a utvrzuje se ve svých pravdách. Vyžaduje zastání a podporu od těch, kteří se střetávají s obdobnými problémy jako on sám. Mají nutkání odlišit se od starších generací, jako jsou jejich rodiče, učitelé a převážně všichni dospělí. Tímto jsou oslabeny vazby s rodiči, přestože jedinci chybí schopnost vlastní samostatné existence. Stabilní přítel, který sdílí podobné zájmy a hodnoty, poskytuje dospívajícímu emoční jistotu (Vašutová a Panáček, 2013).

Pro dospívajícího jedince je též významné patřit do určité vrstevnické skupiny. Vzniklým členstvím ve vrstevnické skupině získá sociální status, zároveň si dokáže uvědomit svou vlastní hodnotu. Jestliže se jedinec nezařadí do žádné vrstevnické skupiny, jeho neúčast se pro něj stane sociálním stigmatem. Zde hrozí větší prohloubení nejistoty až v deprese. Jedinci, kterým se ve skupině dostává uznání a pozitivních hodnocení od ostatních vrstevníků, dokážou sami sebe ohodnotit lépe než ti vrstevníci, kteří jsou skupinou hodnoceni negativně. Každý jednotlivý člen ve skupině utváří standardy chování, jež mají významný vliv na rozhodování dospívajícího v každodenních situacích (Vašutová a Panáček, 2013).

Členství v určitých skupinách však skýtá nebezpečí v podobě problematických skupin, radikálních skupin, ať už ekologických, politických či jiných extremistických organizací. Dospívající může snadno podlehnout lákání či nátlaku těchto skupin například pod záminkou vybudování lepšího světa či lepších podmínek pro život. Pro adolescenta není až tak důležité, jaká skupina se s jakou ideologií ztotožňuje. Velký význam pro dospívajícího má právě odlišnost dané skupiny či organizace (Vašutová a Panáček, 2013).

Školní prostředí

„Škola ovlivňuje v dnešní době člověka od narození až po dospělost.“ (Pipeková, 2010, str. 52)

V problematice volby povolání zastávají důležitou funkci učitelé, především pak učitelé třídní. Dokáží provést kvalitnější diagnostiku vědomostí a dovedností svých žáků než netřídní učitel. Třídní učitel má určitý přehled o nadání, zájmech, sociálních a rodinných poměrech žáků, dále znají studijní předpoklady žáků a mají i přehled o jejich vzdělávacích obtížích. Za pomoci rodičů učitelé formují vzdělanostní, případně profesionální ambice žáků. Učitelé jsou žákům k dispozici, dokáží jim poskytnout užitečné rady a informace ohledně volby povolání. Napomáhají žákům formovat kompetence k sebepoznání, plánování a tvořit si perspektivní profesní cíle. Učitelé dovedou systematicky působit na žáky a tím rozvinout jejich zájem o zvolený obor. Díky dostatku prostoru na vyučovacích hodinách jsou učitelé schopni podat žákům dostatek informací ohledně zaměření a náplni konkrétních profesí a co jednotlivé profese obnáší (Hlad'o, 2012).

Scales, na nějž se odkazuje Krejčová (2011, str. 29), uvádí výrok o učitelích, jež patří do skupiny dospělých a jsou žákům běžně k dispozici: „*Dlouhodobé pozitivní vztahy s dospělou osobou mimo rodinu, což pro všechny dospívající bez ohledu na jejich další aktivity může představovat vazba s učitelem, znamenají zdroj dalšího vývoje ve smyslu socializace.*“

V určitých případech může vztah k učiteli nahradit nedostatečné rodinné vztahy žáků. Dospívající, kteří mají komplikované, a tím také neuspokojující vztahy v rodinném prostředí, navazují bližší vztah s učitelem nebo školou. Naplní se jim tak pocit bezpečí a klidného zázemí (Krejčová, 2011).

Internet a média

Prostřednictvím internetu a médií se žáci v dnešní době mohou dozvědět spousty informací o povoláních, které je konkrétně zajímají nejen z pohodlí domova. Na internetu žáci o profesích najdou podrobné popisy, fotografie i naučná videa. Hojně vyhledávanými informacemi na internetu jsou mimo jiné také informace o středních školách a učilištích, na které žáci chtějí podat přihlášky. Na webových stránkách konkrétních škol jsou vystaveny nabízené obory, vyučované předměty, ale i informace o dnech otevřených dveří a kontakty na pověřené pracovníky školy. Žáci, kteří vyhledávají na internetu informace o školách a profesích, by měli vyhledávat z ověřených zdrojů, neboť určité informace mohou být buď zkreslené, nebo nepřesné.

Dynamický vývoj techniky v oblasti mediální komunikace se podílí na nárustu stráveného času věnovaném právě mediálnímu obsahu, jemuž ho adolescenti ve vyšší míře věnují (Vašutová a Panáček, 2013).

Mezi další média, ze kterých se mohou žáci dozvědět více o povoláních, jsou kupříkladu televizory, rádiový přenos, noviny, časopisy, ale i z billboardů, které lákají na dny otevřených dveří, nebo mají vyobrazené webové stránky s bližšími informacemi.

Školní psycholog

Působení školního psychologa je rozšířeno o základní služby kariérového poradenství, které zajišťují specializované pedagogické služby, kde se jedná především o komplexní psychologické vyšetření a následný rozbor výsledků. Jako kariérový poradce však školní psycholog přímo nepůsobí (Hlad'o, 2014).

Hlavní činnosti školního psychologa, které provádí v oblasti kariérového poradenství, jsou konzultační, poradenská a intervenční práce. V individuálních případech může školní psycholog zařídit koordinaci poradenské služby mimo školu i kooperaci se školským poradenským zařízením (ŠPZ). Školní psycholog zajišťuje i spolupráci se zdravotnickými zařízeními, organizuje tematické besedy a informační činnosti zákonným zástupcům i žákům. Se související volbou povolání či dalšího vzdělávání je školním psychologem uskutečňováno kariérové poradenství paralelně s pedagogicko-psychologickou diagnostikou ve spolupráci s třídním učitelem a výchovným poradcem. Mezi další odborné kompetence školního psychologa, které ostatní školní zaměstnanci postrádají, patří psychologická intervenční práce, psychologická diagnostika a prolínání kariérových otázek s otázkami osobními či psychosociálními (Hlad'o, 2014).

Výchovný poradce

Výchovný poradce je pedagogický pracovník, který mimo poradenské služby vykonává také činnost učitele, avšak má přímou vyučovací činnost oproti ostatním učitelům sniženou (Hlad'o, 2014).

Ohledně volby povolání se výchovný poradce věnuje informačním činnostem pro žáky, kde žákům poskytuje informace o vzdělávací soustavě, jednotlivých typech škol, oborech a požadavcích těchto škol a oborů pro úspěšné přijetí ke studiu. V souvislosti s volbou povolání zajišťuje také exkurze, besedy a přednášky. Nabízí také individuální konzultace s žáky a jejich rodiči. Dále nabízí skupinová a individuální šetření v oblasti volby povolání, kam řadíme například analýzu oblasti volby povolání žáků realizovanou pomocí zájmových dotazníků, jejich následného zpracování a vyhodnocení, vykonává poradenskou činnost zákonným zástupcům a spolupracuje se školským poradenským zařízením při zajišťování poradenské služby, které přesahují jeho možnosti (Hlad'o, 2014).

V současnosti se činnost výchovného poradce definuje v Příloze č. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (Hlad'o, 2014).

3.2 Vnitřní faktory

Vnitřní faktory mají značný vliv na formování osobnosti žáka. Vnitřní faktory je možno rozdělit na biologické související se zdravotním a tělesným stavem a psychologické, do kterých spadají zájmy, schopnosti a dovednosti, osobnostní vlastnosti a vzdělání. Vnitřní faktory jsou u každého jedince individuální a jedinečné.

Zájmy

Říčan (2010) zájem chápe jako odvozenou potřebu, která se uspokojuje prováděním té či oné činnosti. Jako příklad uvedeme hokej. Zájem o hokej je uspokojen vlastní hrou. Pakliže jedinec dychtí více po výhře než po hře samotné, jedná se o složitější motivační komplex. Nejedná se o ryzí zájem. Zájem nemusí být pouze sportovní záležitostí. Zájmovou činností může být například debatování, čtení, řešení křížovek a jiné. V těchto případech se jedná o zájem „teoretický“. Zájmy se v průběhu života mohou s určitou odchylkou proměňovat nebo se mohou vyvíjet.

Ve struktuře osobnosti jsou zájmy nejlabilnější částí, jež s vynaložením minimálního úsilí dokážeme do značné míry ovlivnit. Říčan (2010, str. 108–109) dodává: „...*lze je zesilovat, zeslabovat i vytvářet záměrným působením, a to daleko spíše hlubší primární potřeby (základní fyziologické potřeby-potřeba vody, potřeba potravy, potřeba spánku aj.) nebo vše pronikající hodnotové orientace.*“

Zájmy Nakonečný (2015, str. 508–509) rozděluje až na 15 nezávislých dimenzí, jako jsou přírodověda, technika, hospodářství, historie, hudba, umění, politika a další.

Zájmy definujeme z časového hlediska jako dlouhodobé prostředky. Ku příkladu čtenářský zájem zaměřený na určitou oblast (historie, beletrie a jiné). Čtenářův zájem se zaměřuje na oblast poznávání. Poznávání se stane prostředkem k uspokojení (při četbě například dobrodružné literatury se čtenář identifikuje s hlavní postavou). Jedná se o tzv. zástupné zpevňování (Nakonečný, 2015).

Zájem jako takový má však hlubší význam než jen osobní uspokojení. Vedle schopností jde o jeden z nejdůležitějších předpokladů osobního úspěchu. Mnoha lidem je jejich zájem nápomocen při učení se. Posiluje také osobnostní vlastnosti, jako je například pozornost a vůle. Pokud se u jedince v mládí projeví určité schopnosti, přirozeně bude mít tento jedinec zájem je rozvíjet a schopnostem se věnovat (Nakonečný, 2015).

Schopnosti a dovednosti

Nakonečný (2021, str. 253) pojmu schopnosti rozumí jako naučené nebo získané dispozice k určitým činnostem, které vznikají na bázi vloh. *„Vlohy má člověk vrozené, ty se však mohou v průběhu vývoje jedince a vlivem zkušeností rozvíjet v předpoklady k výkonovým systémům a činnostem.“*

Činnosti Nakonečný (2021) vymezuje jako záměrně účelné a organizované lidské aktivity. Mezi činnosti můžeme zařadit například různé druhy profesí, rekreační činnosti, pracovní činnosti, zájmové a mnoho dalších.

Dle Říčana (2010) schopnost, jakožto učenlivost k určitým činnostem, také rozumíme dosaženou úroveň souboru znalostí a dovedností, které nám umožňují tyto činnosti vykonávat (například organizovat). Komplex těchto znalostí a dovedností je již vyvinut a natrénován a jedinec je uplatňuje. Jsou to hotové realizace možností. Odborníci schopnosti dělí na primární a sekundární projevy schopností.

Primární projevy schopností chápeme ve výkonech. Jsou v přirozených i v umělých diagnostických situacích. Sekundárními projevy schopností rozumíme důsledky schopností, jež mají vliv na utváření celé osobnosti a běhu života (Říčan, 2010).

Další dělení schopností je problematické, nicméně Říčan (2010, str. 84–86) je třídí následovně:

- intelektové (mentální),
- percepční (souvisí se smyslovými orgány a jejich činnostmi),
- motorické – zručnost (dispozice k manuálním úkonům) a obratnost (dispozice k pohybům celého těla)
- obecné (uplatňují se ve více druzích činností)
- zvláštní (uplatňují se v činnostech určitého druhu)

Úroveň schopností rozhoduje nejen o výkonu, jaký jedinec vydá v určitém směru. Také rozhoduje o jeho životě (Říčan, 2010).

Dovedností obecně rozumíme způsobilost člověka k provádění určité činnosti, která se osvojuje jak záměrným učením, tak i spontánně (například dítě při hře) (Průcha et al., 2013).

Od schopností se dovednosti liší jejich získáváním. Dovednosti získáváme osvojováním v průběhu života. Schopnosti a dovednosti jsou mezi sebou propojeny.

Osobnostní vlastnosti

Osobnostními vlastnostmi rozumíme psychické vlastnosti osobnosti. Jedná se o trvalejší charakteristiky jednotlivých dimenzí osobnosti jakožto fungujícího psychického celku. Osobnostní vlastnosti rozlišujeme na popisné a trvalejší jako vnitřní determinanty (Nakonečný, 2015).

Popisné vlastnosti vyjadřují zobecněná pozorování projevů osobnosti, jako například zdvořilost, bázlivost. Trvalejší vlastnosti jsou faktory osobnosti. Pro příklad můžeme uvést družnost či uzavřenost. Vlastnosti osobnosti jsou výsledkem interakce učení a konstitučních vlivů, jako je uspokojování vrozených potřeb. (Nakonečný, 2015).

Jungova typologie osobnosti vychází z teorie, že osobnost jedince je tvořena čtyřmi základními rozměry. Jednotlivé rozměry (dimenze) osobnosti jsou určeny dvojicí psychických preferencí, které Čakrt (2010, str. 84–86) rozděluje následovně:

První dimenze rozlišuje dvě orientace naší primární pozornosti, u kterých preferujeme obnovení osobní psychické síly za přítomnosti jiného jedince či jedinců (extraverti), nebo zcela o samotě (introverti).

- Extravertní preference – pozornost věnována vnějšímu světu
- Introvertní preference – pozornost věnována svému vnitřnímu světu

Druhá dimenze rozlišuje způsob, jakým získáváme informace:

- Smysly (sensing) – zrak, sluch, hmat
- Intuice (intuition)

Třetí dimenze vystihuje styl, jímž získané informace organizujeme a vyhodnocujeme:

- Myšlení (thinking)
- Cítění (feeling)

Čtvrtá dimenze je způsob, jímž si chceme uspořádat život a svůj vnější svět:

- Usuzování (judging)
- Vnímání (perceiving)

Dle Čakrta (2010) preference nevyjadřují vědomou volbu. Jedná se o vrozený sklon přistupovat k různým situacím určitými způsoby. Mezi preferencemi a chováním není žádná přímá vazba. Preference chování nezpůsobují. Ty pouze charakterizují způsob, kterým jsme se naučili podílet na životě.

Zdravotní a tělesný stav

Zdravotní a tělesný stav je faktor, který má vliv na volbu určitých typů povolání. Při volbě povolání je ho třeba zohlednit a případně probrat s lékařem. Kupříkladu žák s alergií na prach by neměl vykonávat práce s vysokou koncentrací prašnosti (truhláři, horník a mnoho dalších), nebo s alergickou reakcí na určité kovy či jiné látky (zámečnick, kovář, instalatér a další).

Dále je pro některá povolání velmi důležitá fyzická zdatnost, která je potřeba například pro výkon povolání hasiče či policisty. Zřetel se bere také na sluch, zrak, oběhové a srdeční funkce. Je také důležité vyloučit poruchy řeči, které mohou omezovat a bránit ve výkonu povolání například herce nebo učitele.

Zdravotní stav můžeme do určité míry ovlivnit. V případě ovlivnitelnosti zde hrají klíčovou roli rodiče a přístup k jejich životním návykům, které následně přenáší na svého potomka. Jedná se zejména o stravovací návyky, osobní hygienu, pohybové aktivity a pobyt na čerstvém vzduchu.

Vzdělání

Dle McDowella a Hostetlera (2013) v průběhu posledních čtyřiceti let počet lidí, kteří nedokončí školní studia, poklesl. Tento problém má však stále vážné sociální dopady. Neustálý technologický pokrok a potřeba ustavičně náročnější odborné a profesní přípravy má za následek, že žáci, kteří nedokončí studia, se ocitají na okraji společnosti. Jedině s nedokončeným vzděláním, který není schopen nabídnout byť jen základní dovednosti, je ohrožen nedostatkem financí a omezenou možností kariérního postupu. Všechny neblahé následky se násobí založením rodiny.

„Žáci, kteří ze školy odcházejí předčasně, vidí své rozhodnutí jako řešení dlouhého období nudy a nespokojenosti. Ti bohužel brzy pocítí bolestivé důsledky svého rozhodnutí.“ (McDowell a Hostetler, 2013, str. 472)

Nízká schopnost vydělávat a s tím spojený životní styl doprovázející nízké příjmy utváří větší osobní neschopnost, zklamání a stres. Je zde malá pravděpodobnost úspěchu lidí s nedokončeným vzděláním na trhu práce i na jeho samotné účasti. U těchto lidí je poměrně větší pravděpodobnost závislosti na sociálních dávkách než u lidí s dokončeným vzděláním (McDowell a Hostetler, 2013).

Významnou roli pro volbu povolání u žáků posledních ročníků základních škol má povolání či profese jejich rodičů. Žáci berou v potaz výši vzdělání, kvalifikaci a prestiž povolání rodičů. Jedná se o socioekonomický status. Rodiče s vyšším stupněm vzdělání se více zapojují do problematiky volby povolání svého potomka, kde rozhodnutí nezůstane zcela jen na dětech. Méně často se zapojují rodiče s nižším stupněm vzdělání. Ti se naopak do procesu volby svých potomků nesnaží aktivně zasahovat. Mezi důvody snížené aktivity rodičů můžeme zařadit nerozhodnost, nejistotu a pocit nedostatečné kompetentnosti radit svým dětem při volbě povolání (Hlad'o, 2014).

3.3 Další faktory

Mezi další faktory, jež mohou ovlivnit volbu povolání, patří veletrhy středních škol a dny otevřených dveří. Zde na uchazeče o studium působí přímo jednotliví zaměstnanci škol či žáci vybraných oborů.

Veletrhy středních škol

Veletrhy středních škol se konají obvykle v podzimním období. Zřizovatel veletrhů je kraj. Většinou se veletrhy škol konají v kongresových centrech.

Zde mají uchazeči o studium možnost si prohlédnout školy z jejich kraje, mohou zde být i školy mimo kraj konání veletrhu. U každého stánku konkrétní školy jsou pedagogičtí zástupci školy, se kterými může uchazeč pohovořit. S nimi jsou u stánku také obvykle dva vybraní studenti jejich školy, kteří mohou také poskytnout uchazečům rozhovor. Také se zde dozví, kdy má jaká škola dny otevřených dveří. Běžně jsou informace o dnech otevřených dveří v informačních letácích či brožurách, které uchazeči u stánku dostanou. V letácích a brožurách jsou i informace o nabízených oborech, kontakty a webové stránky školy.

Dny otevřených dveří

Dny otevřených dveří si každá škola zřizuje individuálně. Jedná se většinou o tři dny, kdy je škola otevřena pro širokou veřejnost, zejména pro budoucí žáky, kteří mají o konkrétní školu zájem a chtějí se přihlásit ke studiu. Informace o konkrétních oborech, jejich vyučovacích předmětech, informace týkající se zakončení studia i informace ohledně internátu poskytuje přítomný průvodní pedagogický pracovník, který uchazeče školou provede. V den otevřených dveří je také možnost rozhovoru uchazeče s žáky školy, kteří na školu dochází ke studiu. Právě žáci konkrétní školy mohou uchazeči poskytnout informace o průběhu studia na škole.

Návštěva školy, o kterou má uchazeč o studium zájem, je dobré rozhodnutí před podáním přihlášky. Uchazeč si udělá o škole vlastní úsudek, zda přihlášku podá.

4 Poradenské služby pro volbu povolání

Přibližně od druhé poloviny 20. století je kariérové poradenství ukotveno v náplni práce výchovných poradců ve všech typech škol. Resorty, jako jsou Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (školský poradenský systém) a Ministerstvo práce a sociálních věcí (poradenský systém v resortu práce a sociálních věcí) dominují největším počtem subjektů zabývajících se kariérovým poradenstvím. Rozdíl v uplatněných technikách a metodách práce resortů nacházíme pouze v míře konkrétnosti a jeho zaměření (Hlad'o, 2008).

Školská poradenská zařízení (ŠPZ)

Do školských poradenských zařízení řadíme pedagogicko-psychologické poradny (PPP), speciálně pedagogická centra (SPC) a střediska výchovné péče (SVP), jejichž poradenské služby ve formě profesní či studijní orientace jsou k dispozici žákům a jejich zákonným zástupcům, a to zcela bezplatně. Své služby poskytují také na žádost školám a školským zařízením. Poradenské služby nabízejí pro skupinové šetření nebo pro individuální konzultaci. (Vosmik, 2018).

ŠPZ v určitých typech šetření navazují úzkou spoluprací se školskými zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné péče, kam patří zejména orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), střediska výchovné péče, policie, psychologové, terapeuti, lékaři a nestálé organizace (neziskové organizace, krizová centra a jiné) (Knotová, 2014).

Pedagogicko-psychologické poradny

Ohledně zřízení pedagogicko-psychologických poraden (dále jen PPP) se Knotová (2014, str. 18) odkazuje na zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, kde poskytují poradenské služby na základě školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.), vyhlášky č. 116/2011 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních (novela vyhlášky č. 72/2005 Sb.), řídí se vyhláškou č. 147/2011 Sb. (novela vyhlášky č. 73/2005 Sb.), o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a mimořádně nadaných studentů.

PPP své služby nabízí dětem v předškolním věku (přibližně od tří let), žákům základního a středního vzdělávání i studentům vyššího odborného vzdělání. Dále služby PPP jsou poskytovány pedagogům, které napomáhají prohlubovat pedagogicko-psychologické kompetence, dále školám a rodičům, kteří s PPP mohou navázat kontakt sami (Knotová, 2014).

Mezi nabízené služby PPP patří poradenství, kam řadíme i poradenství kariérní, diagnostika, nápravná péče a preventivní opatření proti rizikovému chování dětí a mládeže, intervence určena žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a intervenční programy pro školní třídy potýkající se se šikanou a nestabilními vztahy (Knotová, 2014).

Speciálně pedagogická centra

Knotová (2014, str. 19) ohledně činnosti speciálně pedagogických center (dále jen SPC) se odkazuje na legislativně upravovaný školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb.) vyhláška č. 116/2011 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (novela vyhlášky č. 72/2005 Sb.), dále vyhláška č. 147/2011 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (novela vyhlášky č. 72/2005 Sb.), který činnosti SPC specifikuje blíže.

SPC se specializují na specifickou klientelu, kterou tvoří především děti v předškolním věku v péči rodičů nebo jejich zákonných zástupců, klienti trpící těžkým a kombinovaným postižením a klienti, kteří vyžadují pomoc s integrací do školského zařízení. Své služby SPC vykonává přímo v pracovních prostorech samotného centra, místo výkonu činností SPC je dále životní prostředí klienta (rodina nebo institucionální péče) a místo vlastní integrace či vzdělávání (škola, diagnostický ústav, speciální škola či zařízení). Služby SPC jsou také běžně k dispozici pedagogům ve standardních školách, ve kterých se žáci s postižením integrují. Pedagogům SPC dokáže zajistit odbornou metodickou pomoc a speciální pomůcky, přístroje a zařízení potřebné pro výuku žáků se speciálními potřebami (Knotová, 2014).

Střediska výchovné péče

Knotová (2014, str. 20) se i zde odkazuje na zákon, který střediska výchovné péče (dále jen SVP) legislativně neřadí ke školským poradenským zařízením, ale jejich činnost vymezuje zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, dále školským zákonem (zákon č. 561/2004 Sb.), vyhláškou č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně-vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče.

SVP se zabývá prevencí proti vzniku a vývoji poruch chování u dětí, žáků a studentů, vzniku sociálně negativních jevů a prevencí výchovných problémů. SVP úzce spolupracují se školským poradenským zařízením. Klientům využívající SVP není soudně nařízena ústavní péče nebo ochranná výchova (Knotová, 2014).

Věková kategorie klientů SVP je tvořena dětmi předškolního věku (od tří let) až klienty zakončující střední vzdělávání, respektive přípravu pro výkon povolání. Služby SVP jsou běžně k dispozici školám a rodičům či zákonným zástupcům dětí. Každé SVP má své vnitřní podmínky určující jeho specializaci klientům konkrétní věkové kategorie (Knotová, 2014).

Mezi nejdůležitější služby, jež SVP nabízí, řadíme poradenské, diagnostické a preventivně výchovné. SVP působí ve vzdělávacích, reedukačních a terapeutických činnostech. Spektrum svých služeb SPC poskytuje formou individuální konzultace nebo skupinové spolupráce, a to ambulantně (přímo ve středisku), internátně (dlouhodobý pobyt) a stacionárně (celodenní pobyt). Dle časového horizontu můžeme spolupráci s klienty rozdělit na příležitostnou (jednorázovou), krátkodobou a dlouhodobou (Knotová, 2014).

V určitých případech SVP navazuje užší spolupráci s organizací OSPOD, orgány participující na prevenci rizikového chování, policií a zdravotnickými zařízeními (Knotová, 2014).

Školní poradenské pracoviště (ŠPP)

Poradenské služby školního poradenského pracoviště (dále jen ŠPP) zajišťují výchovný poradce a školní metodik prevence, kteří navazují úzkou spolupráci s třídními učiteli a metodicky usměrňují činnost ostatních pedagogických zaměstnanců školy. V nutných případech může poradenské služby zajistit školní psycholog nebo školní speciální pedagog, avšak v oblasti kariérového poradenství zpravidla působí výchovný poradce a školní psycholog (Vosmik, 2018).

Centrum kariérového poradenství

Vosmik (2018, str. 21) uvádí, že: *„Jestliže žáci a jejich zákonní zástupci mají tendence vyhledávat odbornou pomoc v oblasti kariérového poradenství mimo školní zařízení, které je bezplatné a anonymní, mohou se obrátit na Centrum kariérového poradenství, které spadá pod Národní ústavu pro vzdělávání (NÚV).“* Centrum kariérového poradenství se zaměřuje na:

- Rozhodování o vzdělávací dráze na střední škole, včetně příležitostí pro osoby se zdravotním či jiným znevýhodněním znesnadňující volbu školy
- Řešení různých problémů v průběhu studia na střední škole
- Vzdělávání dospělých – formální, probíhající přímo na středních školách a neformální, kde se ověřují a uznávají dovednosti získané během praxe
- Problematiku v oblasti kariérového poradenství

Poradenské služby mimo školská zařízení

Existují soukromé společnosti zabývající se poradenstvím a problematikou volby povolání, které mohou žáci a jejich zákonní zástupci využít. Na soukromé společnosti se klienti obrací v případech, kdy z jakékoli příčiny nemohou či nechtějí využít služeb nabízené školským zařízením (Vosmik, 2018).

Poradenská centra při úřadech práce

Úřady práce (ÚP) nabízejí skupinové kariérové poradenství školám ve formě **Informačního a poradenského střediska (IPS)**. IPS se specializuje na volbu povolání cílenou na žáky základních i středních škol. Na přednáškách za asistence poradce, který je žákům k dispozici, si žáci informace ohledně svého povolání mohou vyhledat sami nebo průběžně svou volbu mohou konzultovat s přítomným poradcem. V IPS ÚP jsou připraveny informační materiály, které nemusí být všude běžně dostupné. Materiály, jako jsou tištěné informační materiály, počítačové programy a videoklipy dostupné v IPS ÚP jsou průběžně aktualizovány a doplňovány (Vosmik, 2018).

Vosmik (2018) uvádí výčet přístupných a informačních materiálů:

- Celkový přehled možností studia v regionu i po celé ČR na středních školách a středních odborných učilištích, nástavbového studia, dále vyššího odborného a vysokoškolského studia, studia na jazykových školách a možnosti ohledně dálkového nebo večerního studia.
- Informace o profesích, které obsahují charakteristiku profese, náplň práce konkrétní profese, typická místa výkonu profese, frekventované pracovní prostředky, v neposlední řadě informace o požadavcích na uchazeče,
- jako jsou zdravotní nároky a potřebné vzdělání k výkonu profese.
- Podrobné materiály o školách a oborech v regionu.
- Počítačový test zájmové orientace, který na základě zájmů klienta vyhodnotí vhodné budoucí povolání, což může výrazně usnadnit klientovu volbu povolání.
- Videoklipy nejvíce frekventovaných povolání.
- Informační materiály a zdroje týkající se možností, způsobů a technik hledání zaměstnání
- Instruktažní videoklipy o přijímacím řízení – postup během přijímacího řízení na novou pracovní pozici.
- Informační materiály o personálních agenturách.
- Informace ohledně budoucího uplatnění po ukončení vzdělání.
- Základní informační materiály o možnostech pracovních pobytů a brigád v zahraničí.
- Informace ohledně hledání zaměstnání pomocí inzerce na internetu a v hromadných sdělovacích prostředcích.
- Informace o ÚP, aktuální situaci na trhu práce a podmínkách zařazení do evidence.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Realizované šetření

5.1 Vymezení problému, stanovení cíle šetření a formulace kvalifikovaných předpokladů

Téma faktory ovlivňující volbu povolání žáků devátých ročníků na základní škole jsem si vybral na základě vlastních zkušeností. Osobně velkým ovlivňujícím faktorem při volbě povolání pro mě byl zájem o práci s kovovými a dřevěnými materiály. Volbu střední školy, kterou jsem učinil, vnímám jako přínosnou, protože se práci s kovovými a dřevěnými materiály věnuji a dále si rozšiřuji v těchto oborech vědomosti o nové technologie. Cílem mého šetření je zjistit hlavní faktory, které ovlivňují volbu povolání u žáků devátých ročníků základní školy.

Z výše stanoveného cíle šetření lze odvodit následující kvalifikované předpoklady (dále jen KP):

KP 1: Nejsilnějším faktorem, který žáky ovlivňuje při volbě povolání, jsou rodiče.

V období volby povolání se žáci obrací pro radu hlavně ke svým rodičům, protože jsou žákům jednak nejbližší v citové rovině, tak i zkušenosti rodičů jsou podstatným zdrojem cenných informací, které si žáci sami roztřídí dle svého uvážení a využijí je ve svůj prospěch.

KP 2: Žáci se rozhodovali o svém povolání před zahájením devátého ročníku.

Žáci si zvolili své povolání před zahájením 9. ročníku, protože se mohou lépe připravit na přijímací zkoušky na střední školu.

5.2 Výběr nástroje k sběru dat, charakteristika vzorku a postup při sběru dat

Jako nástroj k sběru dat jsem zvolil dotazník, neboť k zrealizování praktické části bakalářské práce se jeví jako optimální prostředek pro shromáždění dat potřebných k výzkumu. Šetření se zúčastnily tři třídy devátého ročníku základní školy Bratranců Veverkových v Pardubicích. Devátý ročník v této škole navštěvuje souběžně celkem 69 žáků, kde je 33 dívek a 36 chlapců. Realizaci sběru dat jsem uskutečnil v říjnu roku 2023 formou elektronického dotazníku. Dotazníky jsem po předešlé domluvě s ředitelem školy zaslal třídním učitelům devátých ročníků základní školy, ti jej následně předali učitelům informačních technologií. Dotazník žáci vyplnili při hodině informačních technologií dle jejich rozvrhu hodin. Návratnost dotazníku byla stoprocentní. Výsledky dotazníku byly prokonzultovány s výchovným poradcem a předány managementu základní školy,

Charakteristika nástroje

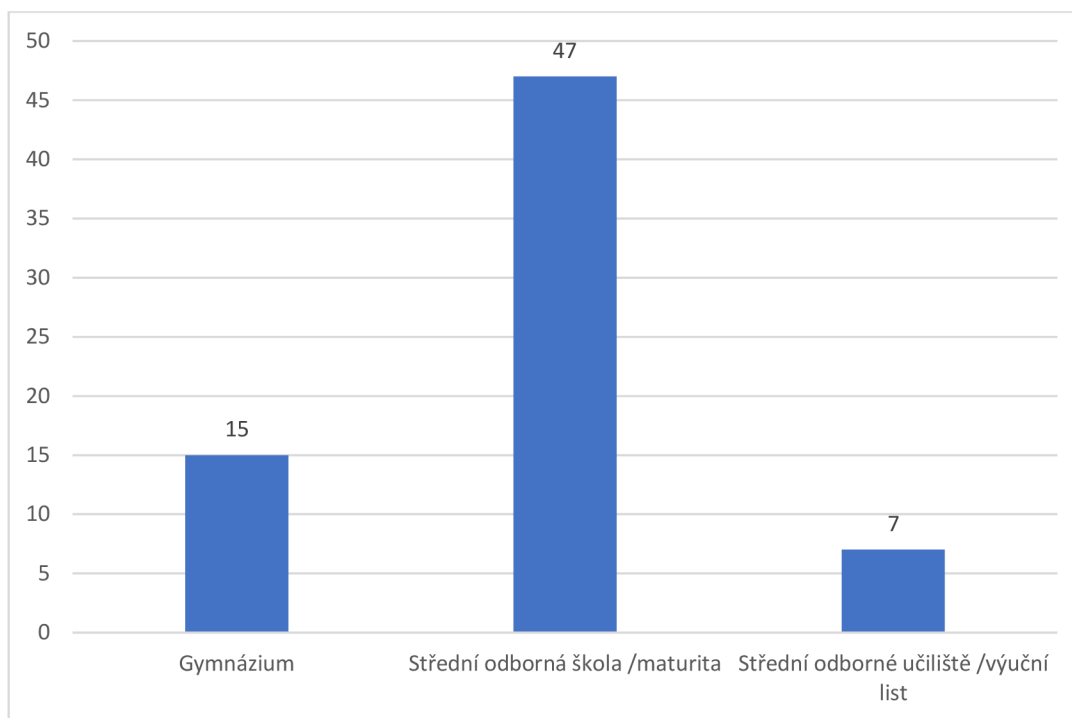
Dle Průchy (2014, str. 58) je dotazník „*výzkumný a diagnostický prostředek ke shromáždování informací prostřednictvím dotazování osob.*“ Jedná se o soubor otázek (položek), který je sestavený dle kritérií vědecké metodologie předkládaný v písemné podobě. Užívá se především k hromadnému sběru dat. Dotazník můžeme také charakterizovat jako způsob, při němž klademe písemné otázky a získáváme písemné odpovědi. Pro výzkum a praxi má široké využití, často však dochází ke zkreslené interpretaci následkem nevhodné stavby dotazníku. Proto je této metodě k získávání dat často vytýkáno, že nezjišťuje skutečně to, kým dotazované osoby jsou, ale jak dotazované osoby nahlížejí sami na sebe nebo jak chtějí být viděny.

Dotazník obsahuje úvodní část a obsahovou část s vlastními otázkami. V úvodní části dotazníku jsem krátce představil sebe, obsah a způsob vyplňovaného dotazníku. Druhá část dotazníku obsahuje 19 otázek. Ty jsem vypracoval v kombinaci s uzavřenými, polouzavřenými a otevřenými otázkami. V prvotní otázce se dotazník rozvětví dle volby školy žáka. Žáci, kteří si zvolili jako návazné středoškolské vzdělávání na gymnáziu, byla položena otázka týkající se jejich následné volby terciálního vzdělávání. Žáků volící gymnázium se otázky 3-6 netýkaly, poněvadž tyto otázky byly směřovány k žákům, kteří si zvolili střední odbornou školu a střední odborné učiliště s odborným zaměřením. U těchto otázek jsem zjišťoval, jaký druh profese a obor si žáci volili, zda se orientovali dle profese svých rodičů a zda mají ve svém blízkém okolí

někoho, kdo se jejich zvoleným oborem živí. Od otázky 7 se dotazník týká všech žáků vyplňujících dotazník. V otázkách společných pro všechny žáky jsem zjišťoval, kdy začali o volbě svého povolání přemýšlet, co a kdo je při volbě nejvíce ovlivnil, zda s jejich rozhodnutím souhlasí rodiče a na možnou vizi jejich vlastní budoucnosti.

6 Výsledky dotazníkového šetření

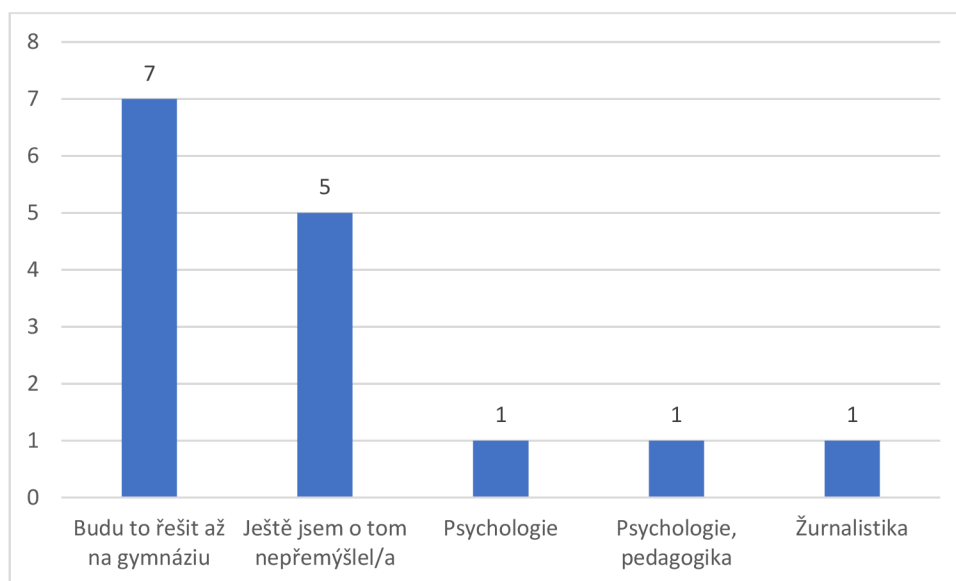
Otázka č. 1: Pro jaký typ střední školy jsi se rozhodl/a?

Graf 1 - Pro jaký typ střední školy jsi se rozhodl/a?

Otázka má za cíl zjistit, jaký typ střední školy žáci převážně volili. Drtivá většina žáků se rozhodla pro střední odbornou školu s maturitním ukončením vzdělávání, protože chtějí mít maturitní vzdělání s odborným zaměřením a aby mohli navázat na studia na vysoké škole. Pro studium na střední odborné škole s maturitním zakončením vzdělání zvolilo 68 % z celkového počtu 69 dotazovaných žáků bez ohledu na pohlaví a obor. Žáci, kteří si zvolili gymnázium (22 %), chtějí plynule navázat po ukončení středního vzdělání na vysokoškolská studia. 10 % dotazovaných žáků si zvolilo střední odborné učiliště se zakončením výučním listem, aby si po ukončení vzdělání našli práci v oboru, nebo budou navazovat na maturitní nastavbu.

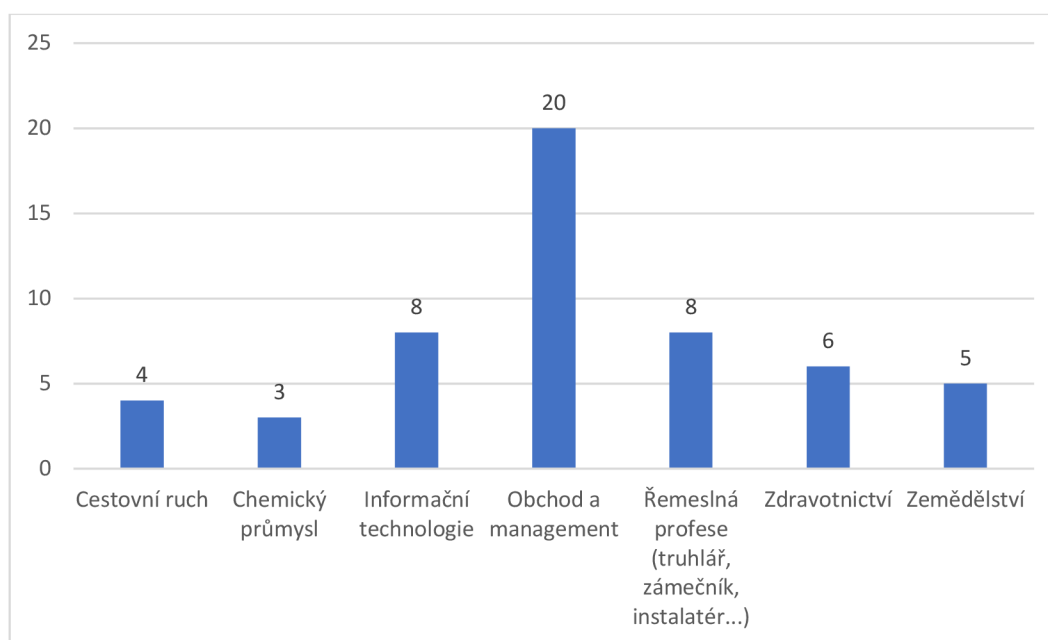
Otázka č. 2: Věděl/a bys, v jakém studiu po ukončení gymnázia budeš pokračovat?

Graf 2 - Věděl/a bys, v jakém studiu po ukončení gymnázia budeš pokračovat?

Dotaz je směřován k žákům volící gymnázium a má za cíl nastínit možný budoucí výběr vysokoškolského vzdělávání. Žáků volící gymnázium je 15. Otázka měla tři možnosti volby, z toho dvě byly uzavřené a poslední možnost volby byla formou otevřené otázky. 47 % dotazovaných žáků si volbu promyslí během studia na gymnáziu. Během studia na gymnáziu se žákům nepochybně transformují preference jejich studií a zjistí, že chtějí studovat odlišný obor, než byl jejich původní záměr při ukončení základního vzdělání. 33 % dotazovaných žáků o volbě vysokoškolského vzdělávání ještě ani neuvažovali, protože nejsou ještě pevně rozhodnutí o oblasti vysokoškolského vzdělávání, kterému se chtějí věnovat. Zbýlých 20 %, tedy 3 žáci, je již rozhodnuto, jakým směrem se bude jejich vysokoškolské vzdělávání ubírat.

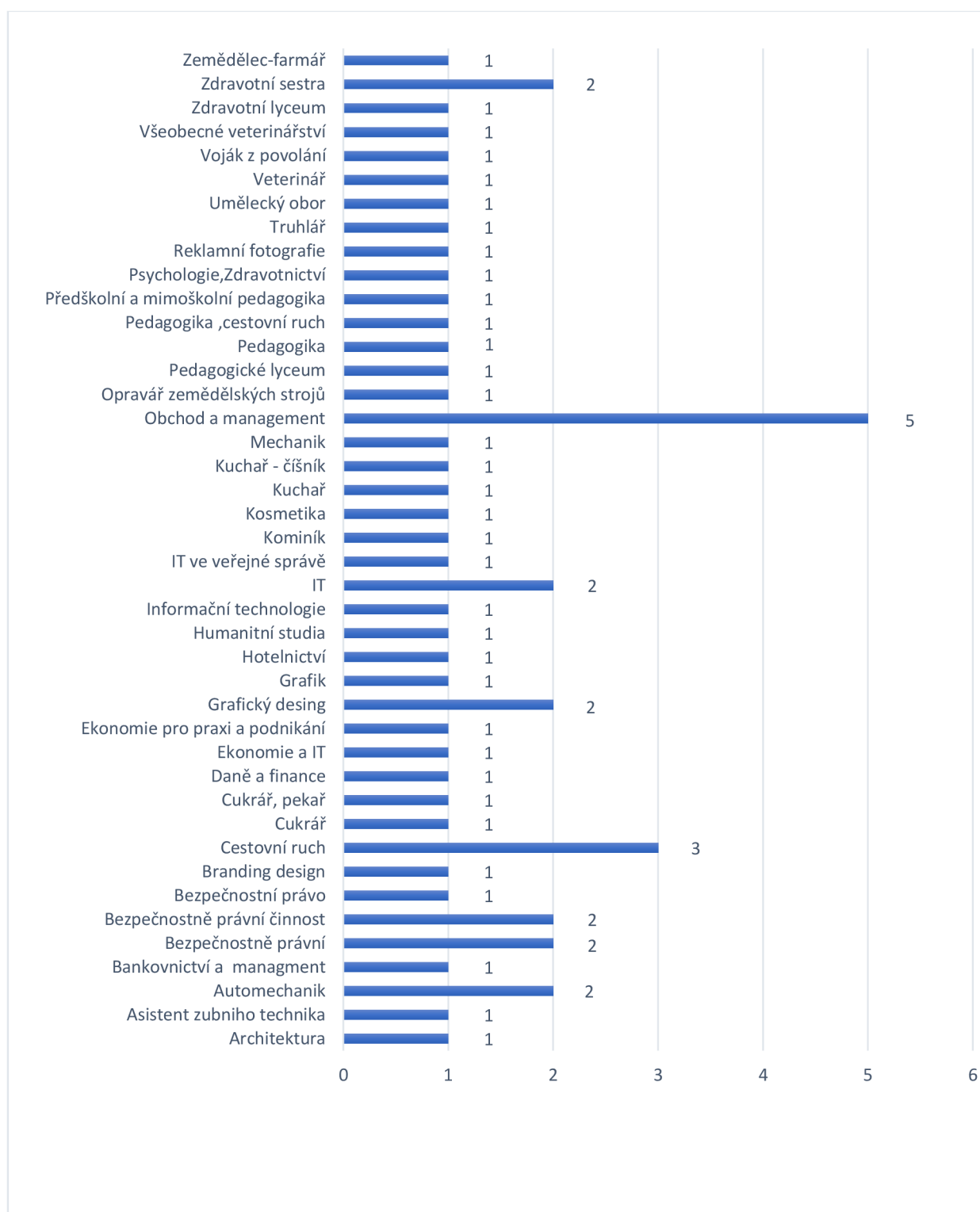
Otázka č.3: Jaký druh profese sis zvolil/a?

Graf 3 - Jaký druh profese sis zvolil/a?

Nejvíce preferovaným oborem, kteří si žáci volili, je zaměřený na obchod a management. Odpověď zvolilo 37 % z celkového počtu 54 dotazovaných žáků, kteří volili mezi střední odbornou školou a středním odborným učilištěm. Obchodní akademie se nachází v těsné blízkosti (cca 8 minut chůze) od základní školy, ve které jsem provedl šetření. Mezi další nejvíce preferované obory patří informační technologie a řemeslné profese, které si zvolilo dohromady 30 % žáků. Střední školy nabízející informační technologie a řemeslné profese jsou také blízko dostupné od základní školy a jsou hlavně v těsné blízkosti obytných zón. Další preferovanou oblastí je zdravotnictví, kterou volilo 11 % dotazovaných žáků. Zde mohou žáci volně navázat na vysokoškolská studia již se středoškolským odborným zaměřením. Zemědělství se chce věnovat 9 % dotazovaných žáků, kam spadá i obor mechanik a opravář zemědělských strojů. Na cestovní ruch se zaměří 7 % dotazovaných žáků, protože je v jejich zájmu poznávat svět, pracovat pro cestovní agentury a činnosti spojené s tímto oborem. V chemickém průmyslu se shlédlo 6 % dotazovaných, protože střední škola, která je v jejich zájmu, nabízí mimo chemický průmysl i obor související s bezpečnostně právní činností (policie), který si žáci dle odpovědi volili. Volby odpovědi k této otázce byly uzavřené.

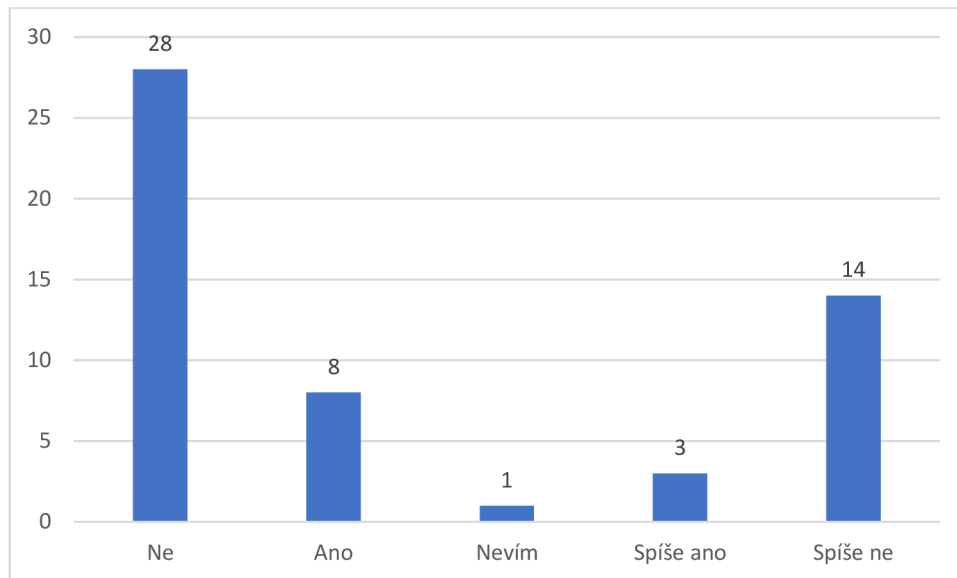
Otázka č.4: Jaký obor sis zvolil/a?

Graf 4 - Jaký obor sis zvolil/a?

Graf znázorňuje výčet konkrétních oborů volených dotazovanými žáky. Otázku jsem zvolil proto, abych zmapoval nejčastěji volené obory mezi dotazovanými žáky. Otázka je otevřené formy a směřuje k žákům volící střední odbornou školu a střední odborné učiliště.

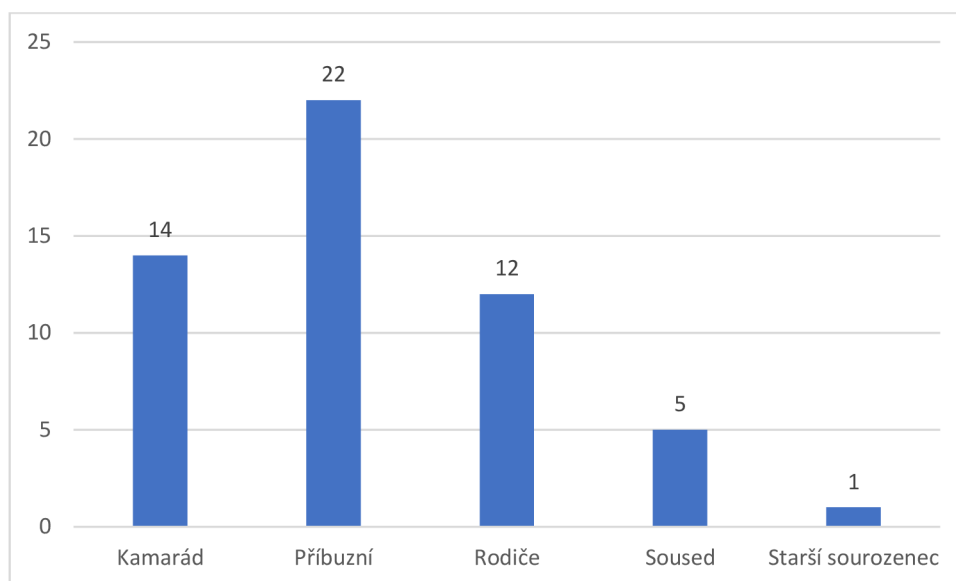
Otázka č. 5: Vybral/a sis stejnou profesi, jako některý z tvých rodičů?

Graf 5 - Vybral/a sis stejnou profesi, jako některý z tvých rodičů?

Zde jsem zjišťoval, zda při výběru dalšího vzdělávání žáků měla vliv profese nebo zaměstnání jejich rodičů. Otázka směřuje k žákům volící střední odbornou školu a střední odborné učiliště. Výběrem stejné profese, jakou mají rodiče, se neřídilo 78 % dotazovaných žáků při součtu odpovědí „ne“ a „spíše ne“. Striktně se volbou svých rodičů neřídilo 52 % dotazovaných žáků. Zvolením této odpovědi se řídili na základě svého rozhodnutí „chci studovat to, co mě baví.“ a určitého diferencování se od rodičů a jejich profese.

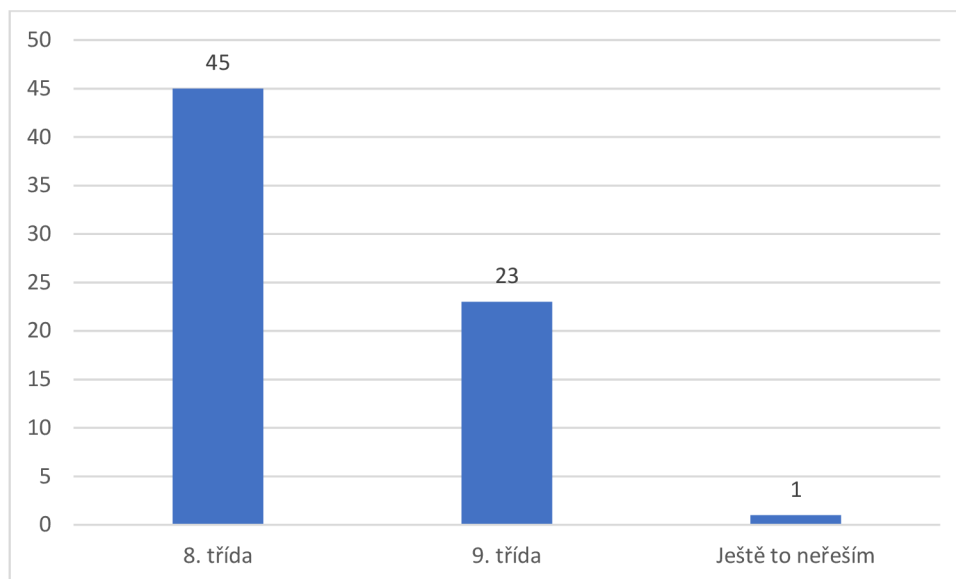
Otázka č.6: Znáš někoho ve svém blízkém okolí či přímo v rodině, kdo se tebou zvoleným oborem živí?

Graf 6 - Znáš někoho ve svém blízkém okolí či přímo v rodině, kdo se tebou zvoleným oborem živí?

Cílem této otázky bylo zjistit, zda žáci mají ve svém blízkém okolí osobu, která působí v jejich zvoleném oboru. Tato osoba mohla mít vliv na volbu povolání žáků. Mezi svými příbuznými má 41 % dotazovaných žáků někoho, kdo se přímo zabývá jejich konkrétním oborem. Příbuzní mohli v tomto případě posloužit jako vzor, který má vyšší zkušenosti, dle kterého se mohli rozhodovat a tím se blíže seznámit s jejich zvoleným oborem. Žáci tak jistě měli možnost si s příbuznými promluvit o jejich oboru, seznámit se s určitými technologiemi, které se v jejich oboru používají a prohlédnout si pracovní prostředí, ve kterém se konkrétní obor vykonává. Možnosti seznámit se blíže se svým oborem mají i ti žáci, v jejichž oboru působí jejich kamarádi nebo jejich rodiče, kteří mají také vyšší zkušenosti. Kamarády zvolilo 26 % dotazovaných žáků a 22 % zvolilo odpověď rodiče. 1 žák zaškrtnl odpověď „starší sourozenec“, který se konkrétním oborem živí, proto má žák možnost se s oborem blíže seznámit za účasti zkušenějšího sourozence. Tato otázka byla rovněž směřována k žákům volící střední odbornou školu a střední odborné učiliště.

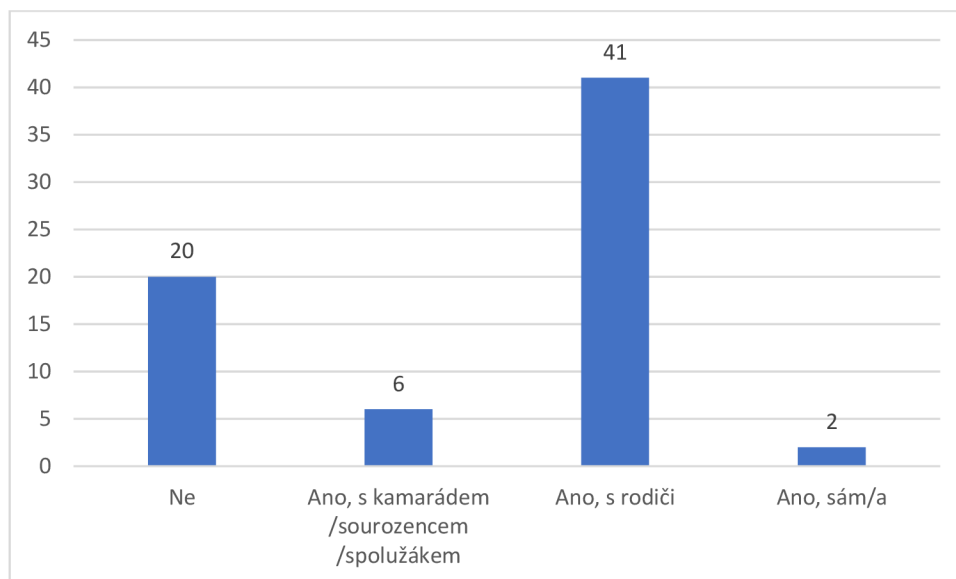
Otázka č. 7: Kdy jsi začal/a uvažovat, kam chceš pokračovat po základní škole?

Graf 7 - *Kdy jsi začal/a uvažovat, kam chceš pokračovat po základní škole?*

Záměrem této otázky bylo zjistit, kdy žáci o volbě středoškolského vzdělávání začali uvažovat. 65 % dotazovaných žáků řešilo své budoucí povolání již před zahájením 9. ročníku. Žáci tak činili proto, aby měli dostatečnou časovou rezervu pro vlastní rozhodování a také proto, že určité typy středních škol, zvláště uměleckoprůmyslové, vyžadují k předložení vysvědčení z 2. pololetí 8. ročníku základní školy u přijímacího řízení. 33 % dotazovaných žáků řešilo volbu povolání až na začátku 9. ročníku, protože nebyli dostatečně rozhodnuti a volbu povolání nechali na nejzazší dobu. Otázka byla položena již všem dotazovaným žákům bez ohledu na jejich volbu středního vzdělávání.

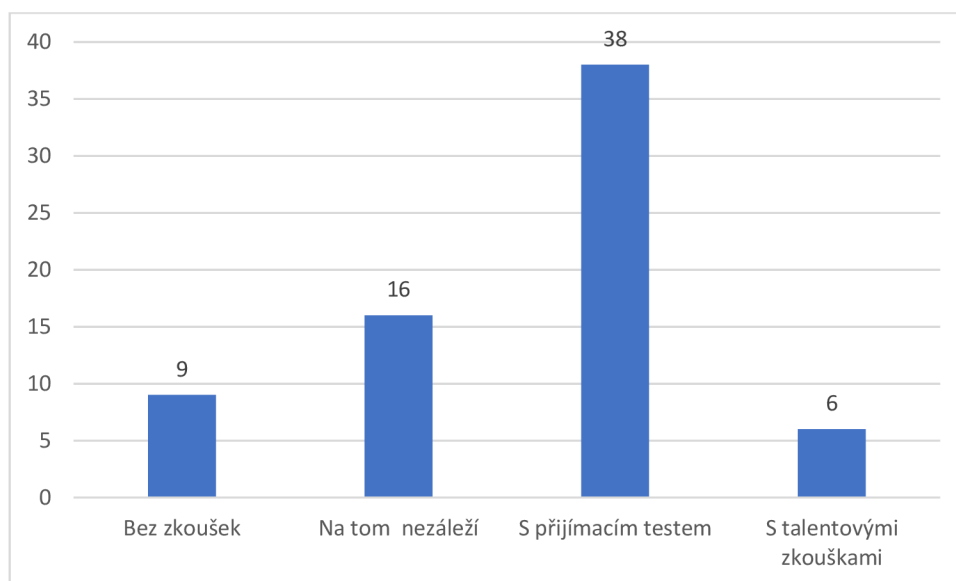
Otázka č.8: Účastnil/a ses dnů otevřených dveří na tebou zvolené škole?

Graf 8 - Účastnil/a ses dnů otevřených dveří na tebou zvolené škole?

Na tomto grafu je znázorněna účast žáků na dnech otevřených dveří středních škol. Dnů otevřených dveří středních škol využilo dohromady 71 %, protože se chtějí se školou a konkrétním oborem blíže seznámit. 59 % dotazovaných žáků navštívilo školu s doprovodem rodičů, jelikož škola může být značně vzdálena, a proto volí dopravu autem. Také při návštěvě školy v dny otevřených dveří mají mnohdy rodiče konkrétnější dotazy směřované k zvolenému oboru jejich dětí, k požadavkům pro úspěšné přijetí na zvolený obor, k rozvrhu hodin a vyučovaným předmětům, informace k pobytu na internátu či celkového průběhu studia a dalšího uplatnění. 29 % dotazovaných žáků dnů otevřených dveří nevyužilo vůbec.

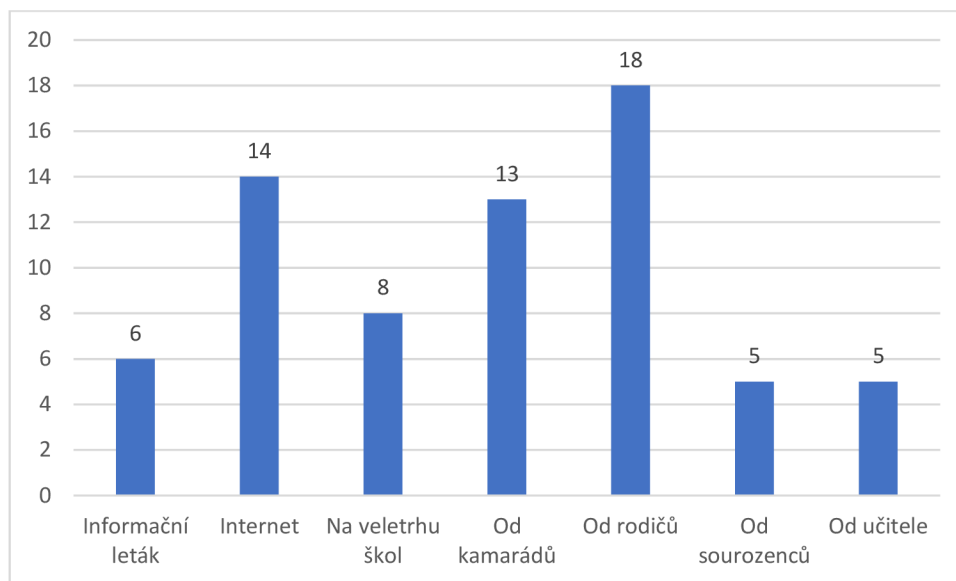
Otázka č.9: Preferuješ střední školu s přijímacími testy či talentovými zkouškami?

Graf 9 - *Preferuješ střední školu s přijímacími testy či talentovými zkouškami?*

Přijímací testy spadají mezi stresové faktory, které mohou částečně ovlivnit volbu povolání či instituce. 64 % dotazovaných žáků přijímací testy preferuje, z toho 55 % přímo přijímací testy, aby se na zvolený obor nedostali žáci bez dostatečných vstupních znalostí a dovedností. Školy přijímacími testy prověřují, zda na konkrétní obor mají žáci dostatečné množství znalostí. Bez prověřených znalostí by spousta žáků měla problémy se zvládnutím náročnosti učiva. To platí také pro talentové zkoušky (9 % dotazovaných žáků) na uměleckoprůmyslové školy, kde škola prověřuje motorickou zdatnost a uměleckou kreativitu žáků potřebnou pro průběh studia bez zbytečných obtíží a jeho úspěšné zakončení. Zda budou na střední škole probíhat přijímací testy či nikoli se řídilo 23 % dotazovaných žáků, jelikož se na střední školu a jejich obor, kam se hlásí, chtějí dostat za všech podmínek. Bez přijímacích testů preferuje školu 13 % dotazovaných žáků, protože se chtějí dostat na střední školu bez obtíží.

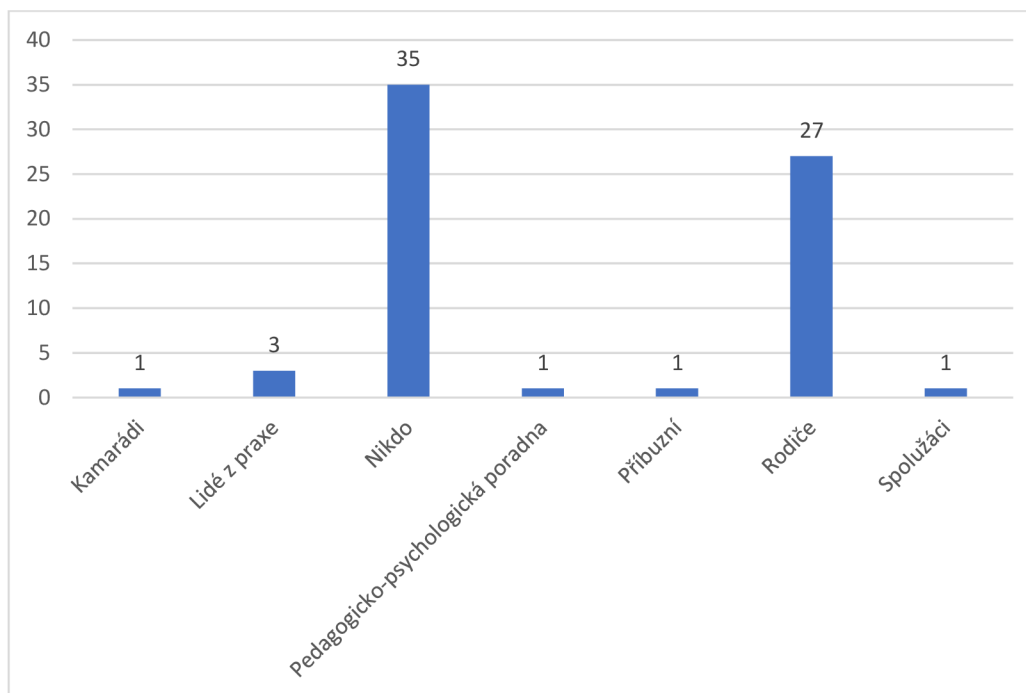
Otázka č.10: Z jakého zdroje jsi se o tebou zvolené střední škole dozvěděl/a?

Graf 10 - Z jakého zdroje jsi se o tebou zvolené střední škole dozvěděl/a?

Touto otázkou jsem zjišťoval, z jakého zdroje se žáci o jejich střední škole dověděli. Nejpreferovanější zdroj informací žáci volili rodiče, kde tuto odpověď zvolilo 26 % dotazovaných žáků. Rodiče pravděpodobně vyhledávali nejbližší střední školu dle zvoleného oboru jejich dětí. Mezi další frekventované zdroje informací o střední škole dle grafu patří internet a informace od kamarádů. Internet volilo 20 % dotazovaných žáků, protože zde nacházeli nejen informace o jejich škole, ale i bližší informace týkající se jejich oboru. Od kamarádů se o škole dovědělo 19 % dotazovaných žáků. Zde žáci ve větší míře volili stejný institut nebo obor, jako jejich kamarádi, ať už z jejich třídy, či jiné základní školy z důvodu společného studování na totožné střední škole. 12 % žáků se o konkrétní střední škole dovědělo při návštěvě veletrhu škol. Veletrh navštívili se svou základní školou, zde měli také možnost odnést si informační letáky, ze kterých se o své střední škole dovědělo 9 % dotazovaných žáků. Od sourozenců a od učitele se o své škole dovědělo dohromady 10 % žáků na základě předešlých zkušeností sourozence a individuálního přístupu k žákům ze strany učitele při volbě povolání.

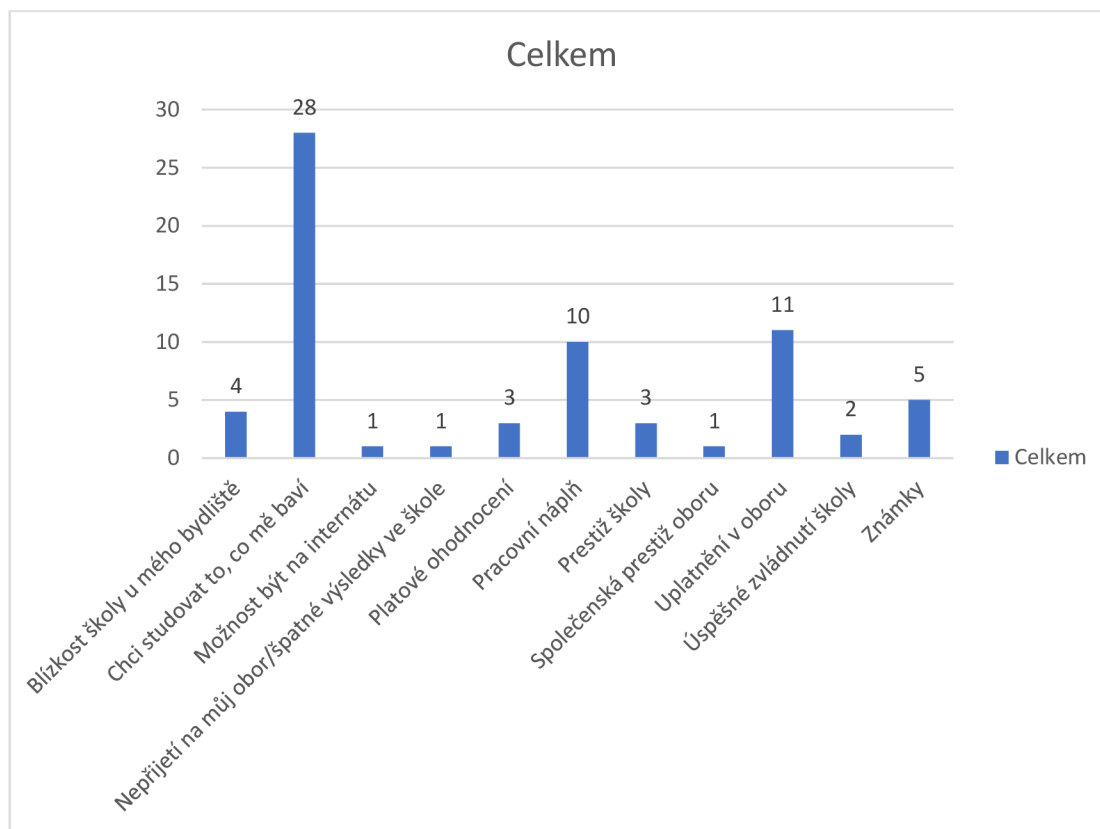
Otázka č.11: Kdo tě nejvíce ovlivnil při výběru střední školy či jiné instituce?

Graf 11 - Kdo tě nejvíce ovlivnil při výběru střední školy či jiné instituce?

Na tomto grafu je patrné, kdo žáky při výběru školy nejvíce ovlivnil. Nejčastější odpovědí bylo, že nikým. Při výběru středního vzdělávání 51 % dotazovaných žáků uvedlo, že je nikdo neovlivnil. Řídili se pouze svým vlastním výběrem a uvážením, který obor chtějí studovat a je pro ně nejvhodnější. 39 % dotazovaných žáků uvedlo silné ovlivnění rodiči, protože rodiče mají vyšší zkušenosti ohledně volby povolání. Rodiče mají také do jisté míry určitá očekávání od svých potomků a znají jejich schopnosti a přání, jakou profesí by chtěli vykonávat.

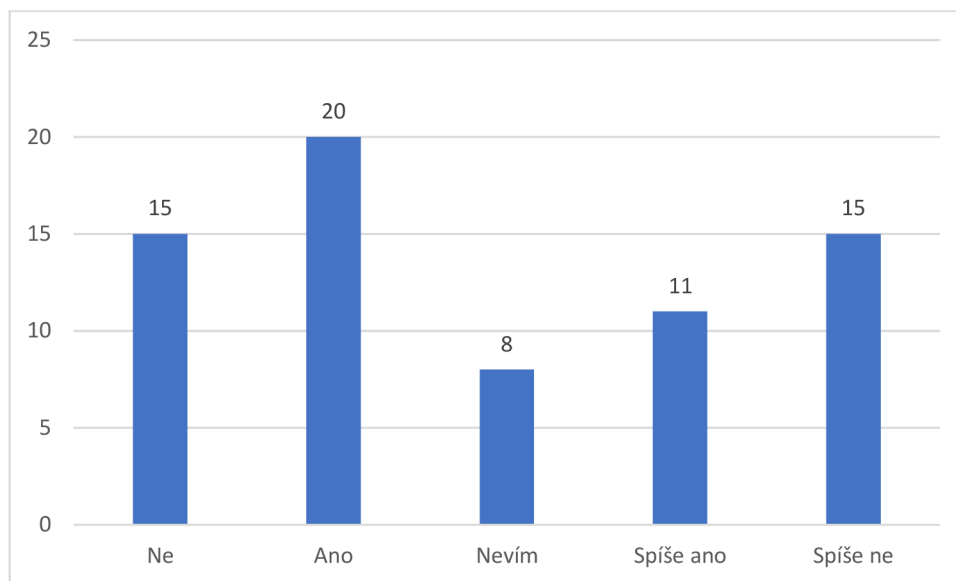
Otázka č.12: Co tě nejvíce ovlivnilo při výběru střední školy či jiné instituce?

Graf 12 - Co tě nejvíce ovlivnilo při výběru střední školy či jiné instituce?

Tento graf ukazuje, že 41 % dotazovaných žáků chce hlavně studovat to, co je baví, poněvadž málokdo chce vykonávat práci, která ho nebaví. Při takovémto dlouhodobém stresovém zatížení se činnost jedinci ještě více zprotiví nebo se dostaví syndrom vyhoření. Uplatnění v oboru po zakončení středního vzdělávání řešilo 16 % dotazovaných žáků, aby snáze našli místo na trhu práce. 14 % dotazovaných žáků volili svůj obor dle jeho pracovní náplně, protože obor, který si zvolili, obsahuje činnosti žákům hodně blízké. 7 % dotazovaných žáků bylo ovlivněno svým dosavadním prospěchem ve škole, ať už jejich prospěch byl nadprůměrný (jdou na svou vytouženou školu) či naopak podprůměrný (jdou tam, kam je přijmou). 6 % žáků bylo ovlivněno volbou střední školy proto, že je na dosah jejich bydliště (viz obchodní akademie). Dle platového ohodnocení oboru se rozhodly 4 %, protože si žáci chtějí zajistit peněžní stálost. Stejný počet dotazovaných žáků (4 %) se rozhodli pro svou školu díky její prestiži, poněvadž si díky prestiži školy najdou lepší uplatnění v oboru nebo se jim bude lépe navazovat na vysokoškolská studia. Podprůměrný prospěch na základní škole a tím i úspěšné zvládnutí střední školy ovlivnilo volbu 3 % dotazovaných žáků.

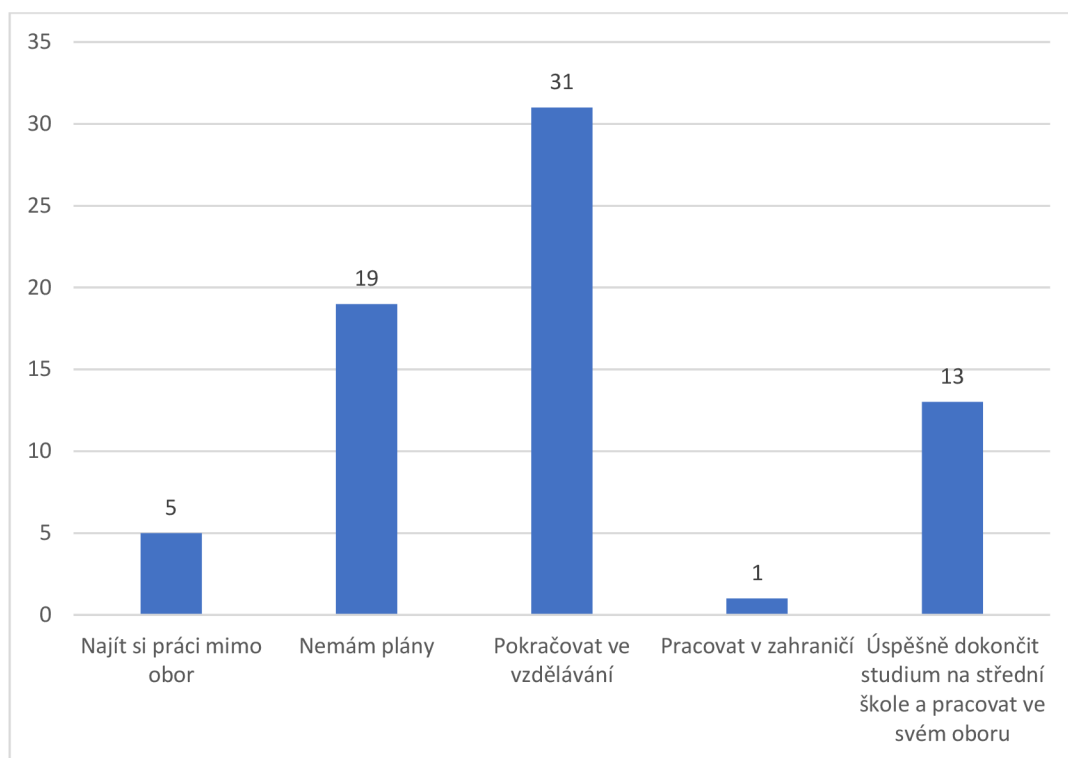
Otázka č.13: Ovlivnily tvou volbu školy tvé zájmy a mimoškolní aktivity?

Graf 13 - Ovlivnily tvou volbu školy tvé zájmy a mimoškolní aktivity?

Mimoškolní aktivity, jako jsou koníčky a činnosti mimo školu související se zvoleným oborem ovlivnilo dohromady celkem 45 % dotazovaných žáků při součtu odpovědí „ano“ (29 %) a „spíše ano“ (16 %), protože mimoškolní aktivity jsou úzce spjaty s voleným oborem nebo obor jako takový může být středobod zájmu žáků. Striktně volbu dle svých zájmů a mimoškolních aktivit neovlivnilo 22 % dotazovaných žáků, protože jejich obor s mimoškolními aktivitami nesouvisí a rozhodovali se na základě jiných faktorů. 12 % dotazovaných žáků nedokáže posoudit, zda jejich volbu povolání ovlivnily mimoškolní aktivity, neboť se rozhodovali dle jiných oblastí.

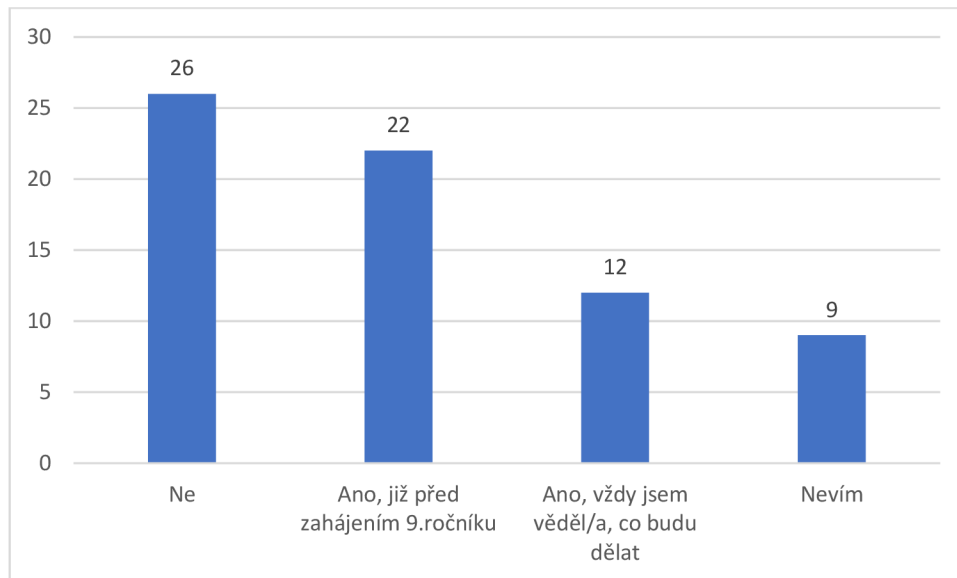
Otázka č.14: Jaké jsou tvé plány po dokončení studia na střední škole?

Graf 14 - Jaké jsou tvé plány po dokončení studia na střední škole?

V této lehce nadčasové otázce jsem zjišťoval možné plány žáků po dokončení středního vzdělání. 45 % dotazovaných žáků chce navázat na další vzdělávání. Další vzdělávání může být nejen vysokoškolské, v případě učňovského oboru zakončeném výučním listem můžou žáci pokračovat v maturitním nástavbovém studiu v délce 2 roky nebo rozšíření svých kompetencí v podobě příbuzného učňovského oboru (například po dokončení učňovského oboru tesař může žák navázat na obor stavební truhlářství). 28 % dotazovaných žáků zatím plány nemá a 19 % chce úspěšně zvládnout studium na střední škole a pracovat ve svém oboru. Víze o plánech a preferencích se žákům během studia na střední škole v jisté míře promění a zjistí, co od života očekávají. Žáky, kteří si chtějí najít práci mimo obor (7 %) k tomuto kroku motivují jiné okolnosti, kterých mohou dosáhnout až při jejich plnoletosti (například profesionální řidič). Jeden žák si stojí za svým odjezdem a prací v zahraničí, protože si chce rozšířit kompetenčnost v zahraničí a mít rozdílný příjem peněz.

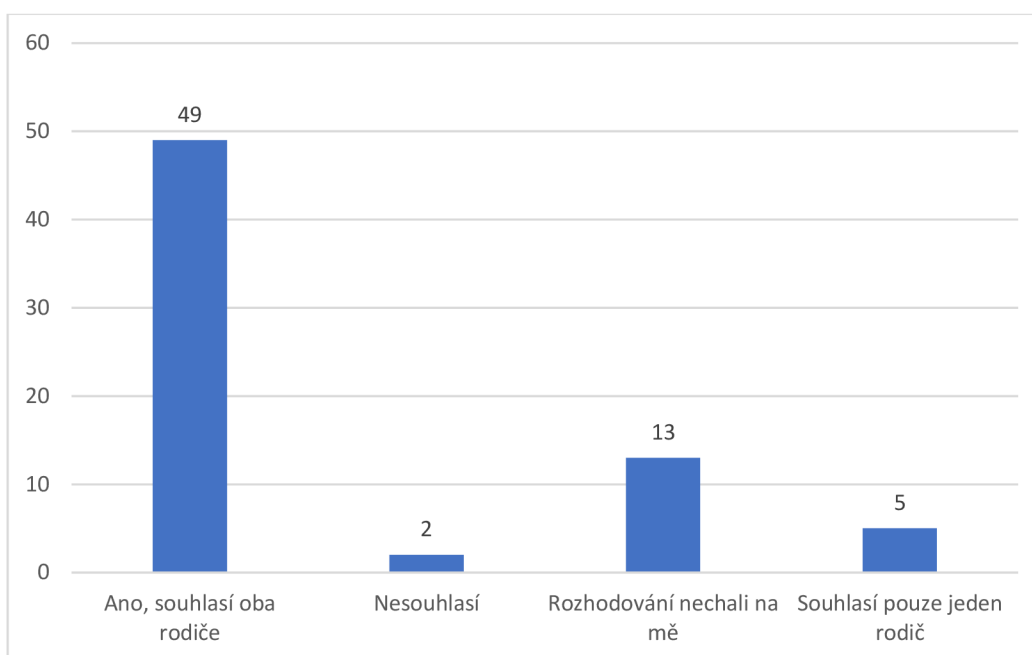
Otázka č.15: Byl/a jsi rozhodnut/a již dříve, jaké povolání bys chtěl/a vykonávat?

Graf 15 - *Byl/a jsi rozhodnut/a již dříve, jaké povolání bys chtěl/a vykonávat?*

Graf znázorňuje rozhodnutí žáků o své volbě povolání ještě dříve, než bylo nutné o volbě povolání uvažovat. 38 % dotazovaných žáků uvádí, že rozhodnutí ještě zdaleka nebyli, protože volba povolání ještě nebyla zdaleka v jejich zájmu. Oproti tomu 32 % dotazovaných žáků měla ve své volbě jasno při zahájení 9. ročníku, neboť volbu povolání nenechali na poslední chvíli a chtěli se dostatečně připravit na konkrétní přijímací řízení. 17 % dotazovaných žáků vždy vědělo, jakým profesním směrem se bude jejich cesta ubírat, jelikož měli o svoji vysněnou profesi vždy zájem. V souvislosti se zvoleným oborem zmiňovaných 17 % a 32 % dotazovaných žáků jsou vázány i mimoškolní aktivity, které volbu povolání do značné míry ovlivnily.

Otázka č.16: Souhlasí s tvým rozhodnutím oba rodiče?

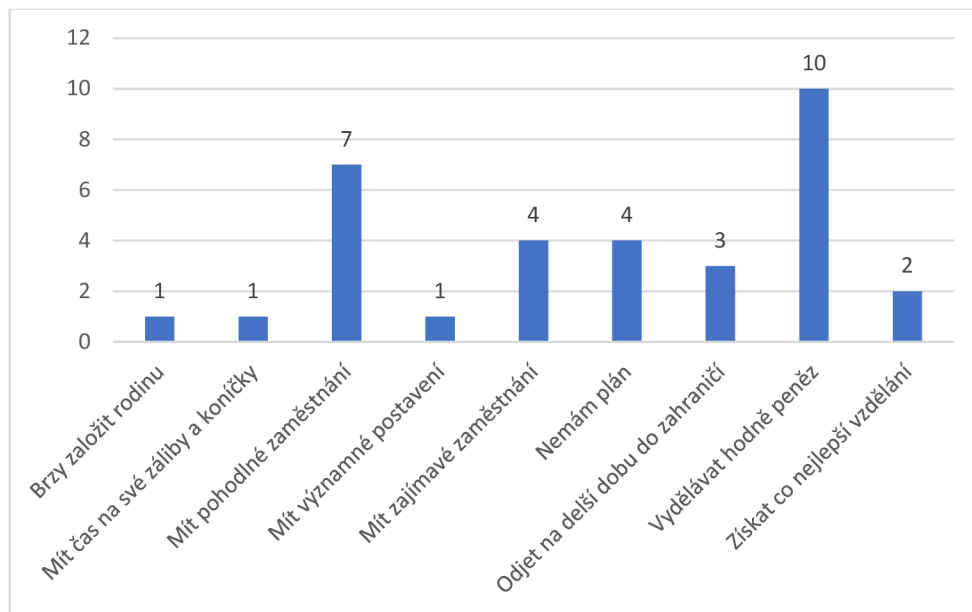
Graf 16 - Souhlasí s tvým rozhodnutím oba rodiče?

Zde jsem zjišťoval, zda s rozhodnutím žáků souhlasí oba rodiče. Může se stát, že jeden z rodičů či oba s rozhodnutím svého dítěte nemusí souhlasit, protože mají jinou představu o profesním směru jejich dětí, vysoká očekávání nebo naopak nízká očekávání. U 71 % žáků souhlasí s jejich rozhodnutím oba rodiče, protože rozhodnutí předcházela konzultace rodičů a jejich potomka o vhodné volbě a spokojenosti ohledně zvoleného oboru. 19 % dotazovaných žáků uvedlo, že rozhodnutí nechali rodiče zcela na nich samotných, neboť rodiče usoudili, že si jejich potomek má vybrat obor zcela sám bez jakéhokoliv zasahování rodičů. Se souhlasem jednoho z rodičů se potýkalo 7 % dotazovaných žáků, protože jeden z rodičů, který nesouhlasí, může mít vyšší či nižší nároky na zvládnutí učiva svého potomka či očekávání volby jiného oboru než toho, který si zvolil. S nesouhlasem obou rodičů se setkaly 3 % dotazovaných žáků, u kterých můžou platit obdobné podmínky, jako u nesouhlasu jednoho z rodičů (vysoké/nízké nároky, očekávání volby jiného oboru).

Otázka č.17: Jsi dívka nebo chlapec?

Ze tří tříd 9. ročníků, které se účastnili vyplňování tohoto dotazníku, bylo dohromady **69** žáků. Z toho **48 %** dívek a **52 %** chlapců. Dívek bylo v součtu na jednotlivce **33** a chlapců **36**. Otázku ohledně rozdělení dle pohlaví jsem zvolil kvůli rozvětvení poslední otázky, která byla směřovaná zvláště chlapcům a zvláště dívkám. Zjišťoval jsem zvlášť subjektivní náhled a rozdílné plány chlapců a dívek v budoucnu.

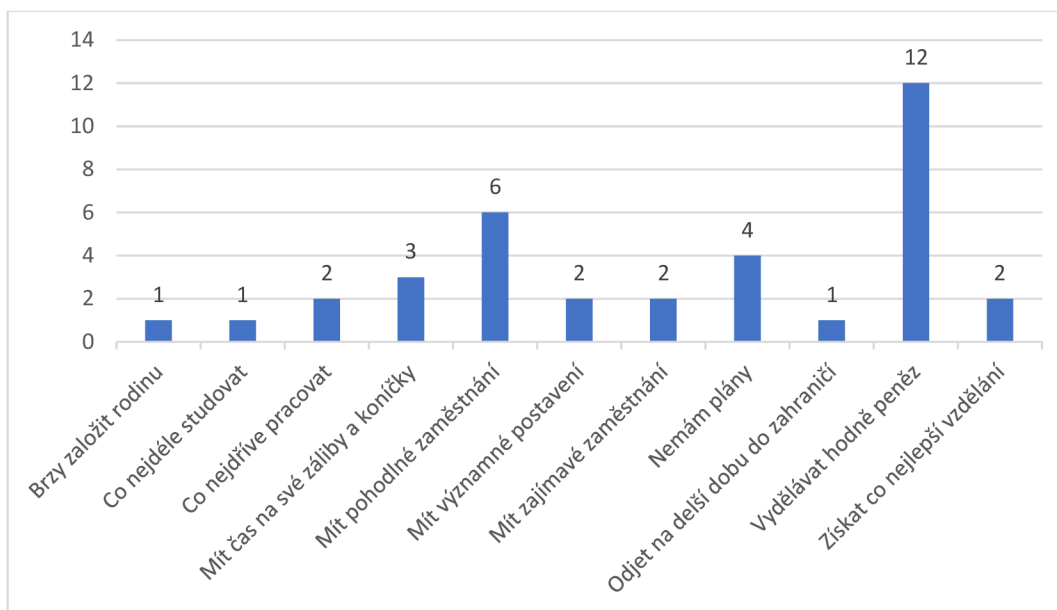
Otázka č.18: Jaké jsou tvé plány do budoucna? (dívky)

Graf 17 - Jaké jsou tvé plány do budoucna? (dívky)

U této otázky jsem chtěl zjistit možné budoucí plány dívek. Otázky jsou totožné i pro chlapce. Otázka je zvolena záměrně za účelem zjištění perspektivy žáků. Z celkového počtu 33 dívek jich chce 30 % vydělávat co největší peněžní obnos, protože si chtějí zajistit budoucí výdaje spojené například s bydlením a budoucí rodinou. Obdobně je tomu u odpovědi „mít pohodlné zaměstnání“, kterou zvolilo 21 % dotazovaných žákyň. Pod pojmem „mít pohodlné zaměstnání“ si můžeme představit výčet profesí kancelářského typu či fyzicky nenáročné profese. Mezi třetí nejfrekventovanější odpovědi mezi dívkami se umístily „mít zajímavé zaměstnání“ (12 %), kam můžeme zařadit různé profese uplatňující kreativitu jedince, neobvyklé místo nebo místa výkonu práce či různorodost profese. Odpověď „nemám plán“ označilo také 12 % dotazovaných děvčat. Ty o své budoucnosti ještě zdaleka nepřemýšlí. 9 % dotazovaných dívek chce odjet na delší dobu do zahraničí za pracovními účely a usazení se. Dosáhnout co možná nejvyššího vzdělání chce 6 % dotazovaných dívek, protože vyšší vzdělání jedinci může zajistit vyšší příjem peněz. Každá ze 3 dívek, které volili odpovědi v menšině, preferuje v budoucnu odlišné cíle. „Mít významné postavení“ zvolila první dívka, protože chce zastupovat profesi, která je na žebříčku prestiže společností vysoce hodnocena (například doktor), chce mít vliv na svět a pozitivně ovlivnit životy kolem sebe. Další dívka chce mít čas na své koníčky a záliby, protože záliby jsou její prioritou (například vrcholové sportovní aktivity). Poslední dívka chce brzy založit rodinu, jelikož představa mít vlastní rodinu je prioritní než pracovní kariéra. Odpovědi pro dívky i chlapce jsou totožné a uzavřené.

Otázka č.19: Jaké jsou tvé plány do budoucna? (chlapci)

Graf 18 - Jaké jsou tvé plány do budoucna? (chlapci)

Chlapci, stejně jako dívky, v 33 % zvolili získání co nejvyššího výdělku za obdobným účelem jako dívky – výdaje spojené s bydlením a rodinou. Obdobná korelace nastala u odpovědi „mít pohodlné zaměstnání“ v 17 % zvolených odpovědí, kde si chlapci volí také méně fyzicky náročná povolání. Zde nastala shoda s dívkami, u nichž byla tato odpověď označována také jako druhá nejčastější. Třetí frekventovanou odpovědí „nemám plán“, kde chlapci ještě o své budoucnosti neuvažují, zvolilo 11 % dotazovaných chlapců. 8 % dotazovaných chlapců chce mít v budoucnu čas na své záliby, protože je jejich koníčky naplňují a povolání není prioritní. Dosáhnout co nejvyššího vzdělání chce 6 % dotazovaných chlapců, protože v určitých kariérních oblastech je vzdělání vstupní branou k vyššímu výdělku peněz. Stejný počet hlasů (6 %) získala odpověď zajímavé zaměstnání, kde svou roli sehrává kreativita jedince či různorodost povolání. Totožný počet odpovědí (6 %) získalo pole „mít významné postavení“, kde dotazovaní chlapci také směřují k profesím, jež jsou společnostmi vysoce hodnoceny a mají určitou prestiž, která by mohla pozitivně ovlivnit spousty lidí. Poslední odpovědi se 6 % hlasy je „co nejdříve pracovat“. U této odpovědi chlapci usilují o nezávislost na rodičích a plné osamostatnění se. Zbývající 3 hlasy získaly 3 odpovědi, a sice: „Odjet na delší dobu do zahraničí“, kde chce dotazovaný chlapec rozvíjet pracovní kariéru a kompetence, případně se v zahraničí usadit. „Co nejdéle studovat“ za účelem získání co nejvíce znalostí a dovedností, aby mohli dosáhnout svých cílů v životě a poslední „brzy založit rodinu“, protože vlastní rodinu vidí jako základní prvek života a pocit stability.

Ověření kvalifikovaných předpokladů

KP 1 - Nejsilnějším faktorem, který žáky ovlivňuje při volbě povolání, jsou rodiče.

Dle výsledků dotazníkového šetření je první kvalifikovaný předpoklad **vyvrácen**. Více jak polovina dotazovaných žáků (51 %) se rozhodovala hlavně na základě svého uvážení. Druhá většinová převaha dotazovaných žáků byla ovlivněna rodiči (39 %). Zbýlých 10 % žáků bylo ovlivněno lidmi z praxe, pedagogicko-psychologickou poradnou, kamarády, příbuznými a spolužáky.

KP 2 – Žáci se rozhodovali o svém povolání před zahájením devátého ročníku.

Druhý kvalifikovaný předpoklad z dotazníkového šetření byl **potvrzen**. Žáci ve většinové převaze (65 %) uvedli svůj zájem o volbu povolání již v osmém ročníku, protože měli na rozmyšlení ohledně své volby více času. 33 % žáků začalo uvažovat o volbě povolání na začátku devátého ročníku a 1 % žáků to ještě neřešilo.

Resumé

Postupným rozebráním dotazníku jsem vytvořil výsledný souhrn odpovědí při využití tří nejfrekventovanějších odpovědí, který jsem rozdělil na čtyři části:

- Jaký typ středního vzdělávání žáci nejvíce preferují
- Nejvyšší faktory, který žáky ovlivnil při volbě povolání
- Upřednostněný časový horizont rozhodování žáků
- Subjektivní náhled do budoucna žáků

Žáci 9. ročníků základní školy Bratranců Veverkových preferují nejvíce střední odborné vzdělávání zakončené maturitní zkouškou, kde upřednostňují v 33 % z počtu 54 odpovědí (SOŠ a SOU) obchodní akademii (konkrétněji obory obchod a management, cestovní ruch, bankovníctví a ekonomii) a bezpečnostní právo. Při součtu 11 dotazovaných žáků volících střední odbornou školu a střední odborné učiliště, což dělá 20 % z celkového počtu 54 žáků nejsou řemeslné obory, ať už jde o obory zakončené výučním listem nebo maturitní zkouškou, mezi žáky moc populární. Na trhu práce je však po kvalitních řemeslnících vysoká poptávka, avšak škála zvolených oborů mezi dotazovanými žáky je různorodá. Žáci se v 78 % odpovědí také chtěli vyvarovat stejné profesi, jakou mají jejich rodiče. Dále žáci, kteří zvolili jako střední vzdělávání na gymnáziu, bude terciální vzdělávání řešit v 80 % odpovědí z 15 dotazovaných až na gymnáziu.

Nejvyšší faktory, které ovlivnily volbu žáků byly dva. 51 % žáků se shoduje na tom, že je nikdo při jejich volbě neovlivnil. Výběr oboru byl zcela na nich. Druhý největší vliv na volbu žáků měli rodiče, kde odpovědělo 39 % z celkového součtu 69 žáků. Souhlas rodičů s rozhodnutím o profesní dráze souhlasilo 71 % rodičů. I přes skutečnost že žáky v prvním případě při jejich volbě nikdo neovlivnil, navštívilo vybranou střední školu na dnech otevřených dveří 59 % dotazovaných žáků s rodiči, kteří byli zároveň jako nejfrekventovanější zdroj informací. Od rodičů se o konkrétní zvolené střední škole dovědělo 26 % dotazovaných žáků, 20 % z internetu a 19 % od kamarádů. Se svým oborem mělo možnost se seznámit 32 % dotazovaných žáků u jejich příbuzných, 20 % u kamarádů a 17 % u rodičů. Při výběru oboru dle volnočasových aktivit žáků byl výsledek takový, že 45 % žáků jimi bylo ovlivněno a 43 % jimi ovlivněno nebylo. Žáci hlavně chtějí studovat to, co je baví. Vycházím z 41 % frekventovaných odpovědí tohoto typu.

Překvapivé výsledky se dostavily při dotazu ohledně časového horizontu rozhodování žáků, kde 65 % žáků odpovědělo, že výběru povolání věnovali čas již o rok dříve, než před zahájením 9. ročníku.

Celkově v budoucnu chtějí žáci nejvíce v 45 % odpovědi pokračovat ve studiu, 28 % nemá plán a 19 % žáků chce úspěšně dokončit střední vzdělání a najít si práci ve svém oboru. U rozvětvené otázky, kdy jsem se ptal zvlášť dívek a zvlášť chlapců na jejich budoucí vizi byly výsledky v určitých směrech totožné. Dívky v 30 % odpovědí uvedli, že chtějí v budoucnu vydělávat spoustu financí. Chlapci tuto odpověď uvedli také v 33 % většině. Druhá nejčastější odpověď jak u dívek, tak u chlapců převládala o pohodlném zaměstnání. Dívky tuto odpověď zvolili v 27 % a chlapci v 17 % reakcích. Třetí nejčastější reakce u dívek obsadili dvě odpovědi, a to mít zajímavé zaměstnání (12 %) a žádné plány do budoucna (12 %). U chlapců třetí nejčastější odpovědí byla nemám žádný plán (11 %) a mít čas na své koníčky (8 %).

Závěr

S problematikou volby povolání v 9. ročníku základní školy se střetne každý z nás, ale ne každý se této problematice začne věnovat včas. Nechávat rozhodnutí na poslední chvíli vede ke zvýšenému stresu a případné nesprávné volby střední školy. Mnoho žáků v pubescentním věku nemá dostatečné povědomí o svých vlastních silných stránkách, zájmech a hodnotách, což komplikuje rozhodování o jejich budoucí kariéře. Mohou být omezeni na znalost pouze těch povolání, která jim jsou nejbližší z prostředí rodiny a okolí. Do doby, než se žáci začnou postupně zajímat o volbu svého povolání, jsou zaměřeni na dění v přítomnosti. Svou pozornost a čas do doby volby povolání investují do jiných oblastí jejich zájmu. Nyní však musí myslet i na svůj budoucí život.

Je správným krokem nechat rozhodnutí na dětech samotných, je však zapotřebí s nimi o volbě mluvit a nabídnout pomocnou ruku. Ať už z pohledu rodiče nebo učitele, který má žáky na starost. Žáci často potřebují podporu a odborné poradenství, aby objevili své zájmy a schopnosti. Je zapotřebí, aby porozuměli různým možnostem v oblasti volby kariéry.

Období volby povolání je důležité, avšak ne úplně nezvratné. Žáci, kteří při studiu na střední škole časem shledávají, že je jejich obor nebaví či ho nezvládají, mají vždy možnost svou volbu změnit. Je to sice razantní krok, leč se stává přijatelnějším řešením než zanechat studia na střední škole úplně. Díky profesní kompetentnosti získané na střední škole najdou žáci snadněji uplatnění na trhu práce.

Při vyhodnocování výsledků mého výzkumu jsem byl v očekávání, v jaké míře si žáci cíleně volili řemeslné profese. Byl jsem trochu zklamaný, ale ne překvapený, že z celkem tří tříd si zvolilo profesní cestu řemeslem jen hrstka dětí (cca 11 dětí). Traduje se, že řemeslo má zlaté dno. Jenže k tomu dnu se také musí člověk jistým způsobem dopracovat. Často bývá to dno dvojité. Jsou tím myšleny překážky, jež musí člověk zdolat, vynaložit nemalé úsilí k rozvoji svých znalostí a dovedností, ale hlavně investovaný čas do všeho, čemu se člověk věnuje. Během okamžiku nikdo nevydělá ohromné množství peněžních komodit ihned po úspěšném zakončení školy. Naopak po úspěšném zakončení školy se jedinec může věnovat dalšímu vzdělávání, seberozvoji a seberealizaci v profesní oblasti, které se věnuje a předčít tak mnoho jedinců, kteří si tuto možnost neuvědomují.

Seznam použité literatury:

ČAKRT, Michal. *Typologie osobnosti: volba povolání, kariéra a profesní úspěch*. Praha: Management Press, 2010. ISBN 978-80-7261-220-8.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 4. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0741-2.

HLAĎO, Petr; KVASKOVÁ, Lucia; HLOUŠKOVÁ, Lenka; LAZAROVÁ, Bohumíra; JEŽEK, Stanislav et al. *Kariérová adaptabilita: její podoby, proměny, souvislosti a role v životě mladých dospělých procházejících středním odborným vzděláváním*. Brno: Masarykova univerzita, 2020. ISBN 978-80-210-9666-0.

HLAĎO, Petr a MICHALICOVÁ, Jitka. *Kroky k povolání: praktické náměty pro výchovné a kariérové poradce na základních školách*. Dobrá škola. Praha: Raabe, 2014. ISBN 978-80-7496-088-8.

HLAĎO, Petr. *Příručka k volbě povolání aneb Co by měl znát výchovný poradce na základní škole*. 1. vyd. Jihlava: Vysočina Education, 2014, 68 s. ISBN 978-80-904994-2-3.

KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4502-2.

KREJČOVÁ, Lenka. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3474-3.

MCDOWELL, Josh a HOSTETLER, Bob. *Poradenství dospívajícím: snadno srozumitelný a moderní zdroj pomoci k padesáti hlavním problémům, jimž v současnosti čelí mladá lidé*. Praha: Návrat domů, 2013. ISBN 978-80-7255-282-5.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2021. ISBN 978-80-7553-886-4.

NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná psychologie*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-929-7.

NOVOTNÁ, Lenka; HŘÍCHOVÁ, Miloslava a MIŇHOVÁ, Jana. *Vývojová psychologie*. 4. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2012. ISBN 978-80-261-0115-4.

PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0.

PROCHÁZKA, Roman. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4451-3.

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

PÝCHOVÁ, Silvie; KOŠTÁLOVÁ, Helena; DRAHOŇOVSKÁ, Petra a MADZIOVÁ, Dorota. *Kariérové poradenství na každý pád*. Řízení školy (Wolters Kluwer). Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-604-7.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3133-9.

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

SVOBODOVÁ, Dagmar. *Profesní poradenství: vybrané kapitoly*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5092-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2012. Praha: Karolinum, 2012, 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

VAŠUTOVÁ, Maria a PANÁČEK, Michal. *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2013. ISBN 978-80-7464-125-1.

VOSMIK, Miroslav. *Inkluze a kariérové poradenství*. 2018. Praha: Dr. Josef Raabe, 2018, 102 s. Dobrá Škola. ISBN 978-80-7496-357-5.

WALTEROVÁ, Eliška a GREGER David. *Přechod žáků ze základní na střední školu: pohledy z výzkumů*. Brno: Paido, 2009, 107 s. ISBN 978-80-7315-179-9.

Ostatní zdroje

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2024. *Školský zákon č. 561/2004 Sb.* [online]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-1-1-2024>. . [citováno 2024-02-16].

HLAŘO Petr a DRAHOŇOVSKÁ, Petra. *Rozhodování žáků základních a středních škol o dalším studiu a práci v pohledu žáků i jejich rodičů* [online]. Národní ústav pro vzdělávání. 2012, 44 stran. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/vystupy/rozhodovani-o-dalsim-studiu.html>. [citováno 2024-02-16].

HLAŘO, Petr. *Svět práce a volba povolání: učební text pro učitele* [online]. E-learning KTeIV. Brno: Katedra technické a informační výchovy Masarykovy univerzity, 2008. 117 s. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/ped/jaro2009/TE2BP_SVP/um/Svet_prace_-_finalni_verze.pdf. [citováno 2024-02-16].

Seznam grafů

Graf 1 - Pro jaký typ střední školy jsi se rozhodl/a?	36
Graf 2 - Věděl/a bys, v jakém studiu po ukončení gymnázia budeš pokračovat?	37
Graf 3 - Jaký druh profese sis zvolil/a?	38
Graf 4 - Jaký obor sis zvolil/a?	39
Graf 5 - Vybral/a sis stejnou profesi, jako některý z tvých rodičů?	40
Graf 6 - Znáš někoho ve svém blízkém okolí či přímo v rodině, kdo se tebou zvoleným oborem žije?	41
Graf 7 - Kdy jsi začal/a uvažovat, kam chceš pokračovat po základní škole?	42
Graf 8 - Účastnil/a ses dnů otevřených dveří na tebou zvolené škole?	43
Graf 9 - Preferuješ střední školu s přijímacími testy či talentovými zkouškami?	44
Graf 10 - Z jakého zdroje jsi se o tebou zvolené střední škole dozvěděl/a?	45
Graf 11 - Kdo tě nejvíce ovlivnil při výběru střední školy či jiné instituce?	46
Graf 12 - Co tě nejvíce ovlivnilo při výběru střední školy či jiné instituce?	47
Graf 13 - Ovlivnily tvou volbu školy tvé zájmy a mimoškolní aktivity?	48
Graf 14 - Jaké jsou tvé plány po dokončení studia na střední škole?	49
Graf 15 - Byl/a jsi rozhodnut/a již dříve, jaké povolání bys chtěl/a vykonávat?	50
Graf 16 - Souhlasí s tvým rozhodnutím oba rodiče?	51
Graf 18 - Jaké jsou tvé plány do budoucna? (dívky)	53
Graf 19 - Jaké jsou tvé plány do budoucna? (chlapci)	54

Seznam příloh

Příloha A: Dotazník – Faktory ovlivňující volbu povolání žáků 9. ročníku základní školy

Příloha B: Potvrzení výchovného poradce

Faktory ovlivňující volbu povolání žáků 9. ročníku základní školy

Vážení žáci, jsem studentem Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové. Pro svou bakalářskou práci potřebuji zjistit, co Vás nejvíce ovlivnilo při výběru střední školy. Proto Vás prosím o vyplnění tohoto dotazníku zakroužkováním vždy jedné odpovědi, který Vám zabere maximálně 10 minut.

Pečlivě si přečtěte každou otázku a nabízené odpovědi. Dotazník je zcela anonymní.

1. Pro jaký typ střední školy jsi se rozhodl/a?

- a) Střední odborné učiliště/výuční list
- b) Střední odborná škola/maturita
- c) Gymnázium
- d) Jiné:

Pokud jste zvolili gymnázium, vyplňte otázku číslo 2 a nevyplňujte otázky 3 až 6.

2. Věděl/a bys, v jakém studiu budeš po ukončení gymnázia pokračovat?

- a) Ještě jsem o tom nepřemýšlel/a
 - b) Budu to řešit až na gymnáziu
 - c) Jiné:
-

3. Jaký druh profese jsi zvolil/a?

- a) Řemeslná profese
- b) Zdravotnictví
- c) Zemědělství
- d) Pohostinství
- e) Cestovní ruch
- f) Chemický průmysl
- g) Obchod a management
- h) Informační technologie

4. Jaký obor sis zvolil/a?

Doplň: _____

5. Vybral/a sis stejnou profesi, jako některý z tvých rodičů?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne
- e) Nevím

6. Znáš někoho ve svém blízkém okolí či přímo v rodině, kdo se tebou zvoleným oborem živí?

- a) Příbuzní
 - b) Kamarád
 - c) Rodiče
 - d) Soused
 - e) Starší sourozenec
-

7. Kdy jsi začal/a uvažovat, kam chceš pokračovat po základní škole?

- a) 8. třída
- b) 9. třída
- c) Ještě to neřeším
- d) Řešit to nebudu

8. Účastnil/a ses dnů otevřených dveří na tebou zvolené škole?

- a) Ano, sám/a
- b) Ano, s rodiči
- c) Ano, s kamarádem/sourozencem/spolužákem
- d) Ne

9. Preferuješ střední školu s přijímacími testy či talentovými zkouškami?

- a) S přijímacím testem
- b) S talentovými zkouškami
- c) Na tom nezáleží
- d) Bez zkoušek

10. Z jakého zdroje jsi se o tebou zvolené škole dozvěděl/a?

- a) Internet
- b) Informační leták
- c) Noviny
- d) Od kamarádů
- e) Od učitele
- f) Od rodičů
- g) Na veletrhu škol
- h) Od sourozenců
- i) Od spolužáků
- j) Od výchovného poradce

11. Kdo tě nejvíce ovlivnil při výběru střední školy či jiné instituce?

- a) Rodiče
- b) Prarodiče
- c) Příbuzní
- d) Třídní učitel
- e) Jiný učitel
- f) Kamarádi
- g) Pedagogicko-psychologická poradna
- h) Spolužáci
- i) Nikdo
- j) Lidé z praxe

12. Co tě nejvíce ovlivnil při výběru střední školy či jiné instituce?

- a) Uplatnění v oboru
- b) Pracovní náplň
- c) Prestiž školy
- d) Společenská prestiž oboru
- e) Platové ohodnocení
- f) Blízkost školy u mého bydliště
- g) Možnost být na internátu
- h) Úspěšné zvládnutí školy
- i) Chci studovat to, co mě baví
- j) Znamky
- k) Zdravotní stav
- l) Nepřijetí na můj obor/špatné výsledky ve škole

13. Ovlivnily tvou volbu školy tvé zájmy a mimoškolní aktivity?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne
- e) Nevím

14. Jaké jsou tvé plány po dokončení studia na střední škole?

- a) Pokračovat ve vzdělávání
- b) Úspěšně dokončit studium na střední škole a pracovat ve svém oboru
- c) Najít si práci mimo obor
- d) Pracovat v zahraničí
- e) Nemám plány

15. Byl/a jsi rozhodnut/a již dříve, jaké povolání bys chtěl/a vykonávat?

- a) Ano, vždy jsem věděl/a, co budu dělat
- b) Ano, již před zahájením 9. ročníku
- c) Ne
- d) Nevím

16. Souhlasí s tvým rozhodnutím oba rodiče?

- a) Ano, souhlasí oba rodiče
- b) Souhlasí pouze jeden rodič
- c) Nesouhlasí
- d) Rozhodování nechali na mě

17. Jsi dívka nebo chlapec?

- a) Dívka
- b) Chlapec

18. Jaké jsou tvé plány do budoucna?

- a) Mít pohodlné zaměstnání
- b) Co nejdéle studovat
- c) Co nejdříve pracovat
- d) Získat co nejlepší vzdělání
- e) Mít zajímavé zaměstnání
- f) Vydělávat hodně peněz
- g) Brzy založit rodinu
- h) Odjet na delší dobu do zahraničí
- i) Mít významné postavení
- j) Mít čas na své záliby a koníčky
- k) Nemám plán

23.dubna 2024

Potvrzení

Potvrzují, že student Václav Páleník provedl na Základní škole Bratřanců Veverkových dotazníkové šetření u žáků devátých tříd na téma faktory ovlivňující volbu povolání. Resume práce jsme společně prokonzultovali. Práce přináší užitečné poznatky pro školy, kariérové poradce a rodiče. Je důležité, aby se žáci mohli informovaně rozhodovat o své budoucí kariéře a měli dostatek podpory při tomto procesu.

S pozdravem

Mgr. Iva Dubovčí
výchovná poradkyně

**Základní škola Pardubice,
Bratřanců Veverkových 866**
Bratřanců Veverkových 866, 530 02 Pardubice
č. ú.: 970 1024 524 / 0600
t: 734 169 000, e: info@zsbrve.cz
IČ: 60159154, www.zsbrve.cz

